

הלכות שבת פרק י"א (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

1. נטילת נשמה היא העיקר, לא הוצאת דם: הגמרא שואלת מה עיקר שוחט – האם זה הדם (הוצאת דם) או נטילת נשמה, והמסקנא היא "משום נטילת נשמה". לכן, אפילו אם אין דם, חייבים, כי ענין המלאכה הוא התוצאה – שבעל החי מת.

2. "מלאכה דאכלעך" – התוצאה היא העיקר: בשוחט הענין אינו המעשה (שפיכת דם, חיתוך), אלא התוצאה – נטילת נשמה. זהו "ענין מלאכה דאכלעך" – מסתכלים על התוצאה.

3. מדוע הרמב"ם אינו מביא "צובע": הגמרא אומרת שבשוחט חייבים גם משום צובע (צביעה בדם), אך הרמב"ם אינו מביא זאת כאן. צריך להבין מדוע, אך הרמב"ם מביא את העיקר – ששוחט היא אב מלאכה שפירושה נטילת נשמה.

הלכה: חונק – תולדה של שוחט

"החונק [בעל חי] עד שימות – הרי זה תולדת שוחט."

פשט: מי שחונק בעל חי עד שימות, זו תולדה של שוחט, לא אב מלאכה.

חידושים והסברות:

1. מדוע חונק היא תולדה ולא אב: בשוחט "הצורה" של המלאכה – הריגה דרך משהו דומה לשחיטה (חיתוך, מכות עד שיוצא דם, הוצאת דם). אך חונק הורג בדרך אחרת – הוצאת חמצן, בלי דם. התוצאה (נטילת נשמה) זהה, אך הצורה שונה. לכן זו תולדה.

2. ההבדל בין אב ותולדה בשוחט: כל האופנים שיש להם דמיון לשחיטה בצורה (חיתוך, מכות עם דם) כולם תחת אב המלאכה. אך כאשר התוצאה (נטילת נשמה) באה בצורה אחרת (כמו חנק), זו תולדה.

3. חונק אינו דווקא – זה כולל כל הזרכים הדומות: הרמב"ם אינו מתכוון דווקא לחנק, אלא לכל דרך שהורגת בלי צורת שחיטה – למשל, נתינת תרופה שימות, הרעלה, וכדומה. כל מה ש"אין לו צורת הוצאת דם" הוא תולדה של שוחט.

4. דג (דג): הרמב"ם מונה דג (דג) – בדג, הדרך הטבעית להרוג אותם היא על ידי הוצאה מהמים (שדומה לחנק – הוצאת חמצן), לא על ידי שחיטה. זה מתאים לכלל שהעיקר הוא נטילת נשמה, בכל אופן.

הלכה: המוציא דג מן המים – תולדה דשוחט (חונק)

הרמב"ם אומר: "לפיכך, המוציא דג מן המים והניחו עד שמת" – חייב משום חנק, כי חיותו במים.

פשט: כאשר מוציאים דג מהמים ומניחים אותו עד שימות, זו תולדה של שוחט – ספציפית חנק (חניקה). כשם שאדם חי מאוויר, דג חי ממים; הוצאה מיסוד החיים שלו היא כמו חניקה.

חידושים:

- החידוש שזה נקרא חנק ולא רק "גורם": אפשר היה לטעון שהאדם אינו הורג באופן אקטיבי – הוא רק מוציא את הדג, והדג מת מעצמו כמה דקות אחר כך. זה היה "גורם" (סיבה עקיפה) ולא מעשה שוחט. בא הרמב"ם ואומר שבכל זאת זה נקרא חנק – זו נטילת נשמה ישירה, כי ההוצאה מהמים היא גופא מעשה החניקה.

זיכרון שיעור – רמב"ם הלכות שבת, פרק י"א

כללי הקדמה – שיטת הרמב"ם בסידור הלכות שבת

מבנה הרמב"ם של ל"ט מלאכות

הרמב"ם מציג בפרקים הראשונים רק את איסורי התורה של כל ל"ט המלאכות, ומאוחר יותר (במספר פרקים הבאים) הוא מביא את השבותים (איסורי דרבנן) של כל ל"ט המלאכות.

פשט: הרמב"ם מחלק: תחילה כל איסורי התורה, לאחר מכן כל איסורי דרבנן – במקום לארגן לפי קטגוריות מעשיות (כמו "טיפול בבעלי חיים", "טיפול בחולה" וכדומה, כפי שעושים פוסקים אחרים).

חידושים והסברות:

1. מדוע הרמב"ם אינו מסדר באופן מעשי: הרמב"ם נותן את אותה תשומת לב להלכות שפחה חרופה או הלכות בית הבחירה כמו להלכות שבת. הוא לא כאן כ"מדריך מעשי" – הוא כאן כדי לקיים את מצוות תלמוד תורה, שפירושה לכסות את כל התחומים בכל התורה כולה.

2. תלמוד תורה לעומת הלכה למעשה: יש הבדל בין שתי גישות: (א) ללמוד הלכות שבת כדי שלא יהיה מחלל שבת (הגישה המעשית), (ב) ללמוד כל התורה כולה כמצוות תלמוד תורה (גישת הרמב"ם). הרמב"ם בהקדמתו אינו מזכיר שהבעיה היא שמחללים שבת – הוא מדבר רק על כך שאי אפשר לקיים תלמוד תורה, אי אפשר לדעת מהגמרא מה הדין. זו בעיה "תיאורטית" יותר, לא מעשית.

3. ניגוד למשנה ברורה / יערות דבש: המשנה ברורה מביא את היערות דבש שמי שאינו יודע הלכות שבת הוא מ"שוכחי התורה" – כי הוא עובר בכל שבת על איסורי תורה (בורר, וכדומה) שלא עולה על דעת האנשים שיש בהם שאלות. אך הקדמת הרמב"ם אינה מדברת בטון זה.

4. טענת השולחן ערוך הרב נגד לימוד רמב"ם כתלמוד תורה: השולחן ערוך הרב טוען שאין יוצאים תלמוד תורה מלימוד הרמב"ם, כי הרמב"ם אינו מביא את הטעמים והמקורות, רק את ההכרעה. ממילא אי אפשר לפסוק מהרמב"ם. אך הרמב"ם עצמו אינו מסכים – הוא כתב את ספרו בכונה שזה מספיק לתלמוד תורה. רבי ירוחם מאיר אומר שהשולחן ערוך הרב מדבר על לימוד הרמב"ם בלי להסתכל בכסף משנה – אך הרוב לומדים כן עם כסף משנה (שהוא בערך הבית יוסף).

5. שיטת הרמב"ם בתלמוד תורה: תחילה צריך אדם לסיים כל התורה כולה – מבט רחב על כל התחומים – ולאחר מכן אפשר להתעמק יותר בדברים שהם יותר נוגעים למעשה לעתים קרובות.

הלכה: שוחט – אב מלאכה

"השוחט – חייב. ולא שוחט בלבד, אלא כל הנוטל נשמה לאחד מכל מיני חיה ובהמה ועוף ודגים ושרצים... בין בשחיטה בין בנחירה בין בהכאה – חייב."

פשט: שוחט היא אחת מל"ט אבות מלאכות. עיקר המלאכה אינו דווקא שחיטה כהלכתה (בסכין על הצוואר), אלא נטילת נשמה – הוצאת החיים מבעל חי. ממילא, בכל אופן שהורגים – שחיטה, נחירה (חיתוך הראש שלא לפי הלכות שחיטה), הכאה (מכות) – חייבים.

חידושים והסברות:

הלכה: שרצים הנוצרים מן הגללים – פטור אבל אסור
הרמב"ם אומר: "שרצים שנוצרים מן הגללים או מן הפירות שהבאישו, מן הטיט או מן הפירות שהתליעו וכיוצא בהן, כגון תולעים של בשר – ההורגן פטור."

פשט: שרצים שבאים מגללים, פירות מעופשים, טיט, או פירות מתולעים (כמו תולעים בבשר או בקטניות) – מי שהורג אותם פטור (אבל אסור מדרבנן), כי חז"ל אומרים שהם אינם נקראים בעלי חיים אמיתיים.

חידושים:

- **פטור אבל אסור:** הרמב"ם אומר "פטור" – זה אומר פטור מדאורייתא אבל אסור מדרבנן. אסור להרוג שרצים כאלה בשבת, אך אין חיוב קרבן חטאת על כך.

- **היסוד:** יצורים כאלה אינם נבראים דרך התהליך הטבעי הנורמלי (לא מזכר ונקבה, לא מעפר), אלא מחומרים מקולקלים/מעופשים – לכן חסר להם מעמד של בעל חי אמיתי.

- **[דיגריסיה: תורה ומדע]** – במציאות איננו יודעים על שום בריאה ספונטנית של בעלי חיים מעפר או מפירות מעופשים. זו שאלה ידועה של תורה ומדע. ספר הברית מדבר על כך, אך "אין כאן המקום להאריך".

הלכה: המפלה כליו בשבת – מולל וזורק

הרמב"ם אומר: "המפלה כליו בשבת – מולל את הכנה וזורקה."

פשט: מי שמנקה את בגדיו (כלים/בגדים) בשבת מכינים – רשאי לתפוס את הכינה, לכווץ אותה מעט (מולל), ולזרוק. אך לא להרוג ממש.

חידושים:

- **מה פירוש "מפלה"?** המילה "מפלה" (מלפלות) פירושה לחפש/לנקות. זו אחת המילים הנדירות בלשון המשנה.

- **"מולל"** – לא להרוג ממש: הרמב"ם אומר לעשות "מולל" (לכווץ) ולזרוק, אך לא להרוג ממש. זה כי ב"מולל" יש רק ספק האם בעל החי ימות מכך – זו לא נטילת נשמה ודאית.

הלכה: מותר להרוג את הכנה בשבת

הרמב"ם אומר (בהלכה הבאה): "מותר להרוג את הכנה בשבת" – מותר להרוג כינים בשבת.

פשט: כינים (כינים) באות מזיעת אנשים, לא מזכר ונקבה – לכן אינן חשובות כבעל חי אמיתי, ומותר להרוג אותן.

חידושים:

- **סתירה בין שתי ההלכות:** בהלכה הראשונה כתוב "מולל וזורקה" (רק לכווץ, לא להרוג), ובהלכה השנייה כתוב "מותר להרוג" (מותר להרוג ממש). איך זה מתיישב?

- **תירוץ של שולחן ערוך הרב:** ההבדל הוא בין שני מצבים:

- **"מפלה כליו"** – כאשר אדם עוסק בניקוי בגדיו, הוא יכול למצוא מינים שונים – כינים (שמותר), אך גם פרעושים (שאסור). לכן חז"ל אמרו שלא ירדוף להרוג בעת "מפלה כליו" – רק "מולל וזורק" – כדי שלא יבוא להרוג משהו שאסור (פרעוש או שרצים אחרים).

- **"הורג כינה"** – כאשר הוא לא עוסק ב"מפלה כליו", אלא הוא פוגש כינה בפני עצמה, והוא יודע שזו כינה – אין את הגזירה, ומותר להרוג לכתחילה.

- **הבדל נוסף** – "פטור" בשרצים לעומת "מותר" בכינים: בשרצים מפירות אמר הרמב"ם "פטור" (אבל אסור מדרבנן). בכינים הוא אומר "מותר" – לכתחילה מותר. ההבדל: כינים גורמות צער לאדם (גירוד, אי

שיעור – כיון שייבש בו כסלע אצל סנפיריו

הרמב"ם אומר: הוא נעשה חייב "כיון שייבש בו כסלע אצל סנפיריו" – כאשר מתייבש שטח בגודל סלע (מטבע) באזור הסנפירים (סנפירים).

פשט: אין חיוב כאשר מוציאים את הדג, אלא כאשר הוא כבר מספיק זמן בחוץ שהוא כבר לא יכול לשרוד. הסימן לכך הוא כאשר ליד הסנפירים (סנפירים) מתייבש כתם בגודל מטבע סלע.

חידושים:

- **השיעור מוכיח ש"שאינו יכול לחיות"** – מנקודה זו והלאה הדג כבר לא יכול לחזור לחיים, אפילו אם הגסיסה (תהליך המוות) נמשכת עוד קצת. הרמב"ם אומר במפורש "שאינו יכול לחיות".

- **נפקא מינה מהשיעור:** (1) אם אדם אחר בא והורג את הדג לפני השיעור – מי הוא ההורג? (2) אם מישחו הוציא את הדג בכוונה להחזירו למים ושכח – צריך לדעת באיזו נקודה הוא כבר חייב. (3) אם שואלים: מי אומר שהדג לא יכול לחזור לחיים? – עונה הרמב"ם ששיעור "כסלע אצל סנפיריו" מגדיר את נקודת "שאינו יכול לחיות".

הלכה: השוחט ידו למעי בהמה ודלדל עובר

הרמב"ם אומר: "השוחט ידו למעי בהמה ודלדל" – מי שמכניס את ידו לבהמה מעוברת ומדלדל (מזיז/מוריד) את העובר, כך שהעובר כבר לא יכול לחיות עם האם – חייב.

פשט: הוא חייב משום שוחט (נטילת נשמה), כי העובר הוא בעל חי עם נשמה חיה, ועל ידי הדלדול הוא ניתק אותו ממקור חייו.

חידושים:

- **העובר נקרא בעל חי לענין שבת:** אפילו הוא עדיין לא נולד, הוא בעל חי שיש לו נשמה חיה, והריגתו חייבת משום שוחט.

- **הבדל בין שבת ורציחה (דיני נפשות):** ברציחת אדם יש דין שעד שלושים יום הילוד הוא ספק נפל, ואין חיוב מיתה על הרוצח. אך בשבת, בעובר של בהמה, אין את הספק – הוא נקרא בעל חי וחייבים על שוחט. זה חידוש שגדר "בעל חי" לענין מלאכת שוחט בשבת רחב יותר מגדר רציחה באנשים.

הלכה: אילו סוגי בעלי חיים יש להם דין נטילת נשמה

הרמב"ם אומר: בעלי חיים "שפרין ורבין מזכר ונקבה" (שמתרבים מזכר ונקבה), "או נבראין מן העפר כמו הפרעושים" (או נבראים מעפר כמו פרעושים) – "ההורג אותן חייב כהורג בהמה וחיה".

פשט: על בעלי חיים כאלה חייבים משום שוחט, כי הם בעלי חיים אמיתיים עם נטילת נשמה – אפילו אם הם קטנים מאוד.

חידושים:

- **הרמב"ם עונה על שאלה האם לבעל חי גדול (פיל) יש יותר חיות מקטן (זבוב):** לא – לפיל ולזבוב יש את אותה חיות לענין שבת. הגודל לא משנה; מה שמשנה הוא האם הוא "בעל חי רגיל" שנברא בדרך טבעית.

- **פרעוש (פשפש)** – מקרה מיוחד: הרמב"ם אומר שפרעושים נבראים "מן העפר" (מעפר), ובכל זאת חייבים על הריגתם. זה חידוש – כי אפשר היה לחשוב שרק בעלי חיים שנבראו מזכר-ונקבה יהיו חשובים.

- **ההבדל בדברי הרמב"ם:** עפר הוא מקור "נורמלי" טבעי – זו דרך לגיטימית שבה הטבע יוצר בעלי חיים. לכן פרעושים (מעפר) חשובים כבעלי חיים רגילים. אך גללים, פירות מעופשים, טיט – אלו אינם מקורות נורמליים, ומה שבא משם אינו נקרא בעל חי אמיתי.

- **הערה:** הפרעוש בגמרא (שבת דף ק"ז) אינו אותו דבר ככינה (כינה). בנדה (דף י"ח?) מוסבר שפרעוש הוא סוג של זבוב שבא מעפר.

תמימות. ההיתר הוא בעצם פיקוח נפש – חכמים לא רצו שירדפו ויהרגו בגלוי מזיק כזה שאינו ודאי מסוכן, אך הם כן הניחו באופן שנראה כתמימות.

- **קושיא על פירוש 3:** זה לא מתאים ללשון "לפי תומו" – כי "תומו" פירושו תמימות, ואם הוא מתכוון ממש להרוג זה בדיוק הפוך מתמימות, זו ערמה.

- **שיטת הרמב"ן:** הרמב"ן לומד בגמרא ש"דורסן לפי תומן" פירושו ממש שהוא דוחף אותו ומתאבק איתו כדי לגרש, ואם הוא מת – מותר.

- **המסקנא:** "לפי תומו" פירושו שהאדם מחפש להגן על עצמו ולגרש את המזיק, לא ספציפית להרוג. הוא דוחף אותו, הוא מתאבק איתו, ואם המזיק מת מכך – מותר, כי הוא לא התכוון להרוג. הוא לא צריך לפחד שאולי יהרוג אותו – כל עוד הוא מתכוון להגן על עצמו, מותר להילחם עם המזיק.

הלכה: מפשיט – הורדת העור

הרמב"ם אומר: "המפשיט מן העור כדי לעשות קמיע – חייב."

פשוט: לאחר ששוחטים את בעל החי, באה מלאכת מפשיט – הורדת העור מבעל החי. השיעור (כמות מינימלית) לחיוב הוא "כדי לעשות קמיע" – מספיק עור לעשות קמיע (קמע).

חידושים:

- **השיעור "כדי לעשות קמיע" חל על כל מלאכות העור:** שיעור "כדי לעשות קמיע" חל לא רק על מפשיט, אלא גם על מעבד ומלאכות אחרות הקשורות לעור.

- **"כדי" כמילת שיעור:** המילה "כדי" בהלכות כאלה פירושה "השיעור של" – כלומר, מספיק לעשות קמיע. זו לשון שחזרת בהרבה הלכות.

- **רק כאשר הוא רוצה את העור:** הרמב"ם מתכוון כאשר הוא מפשיט את העור כי הוא רוצה את העור. אם הוא מפשיט את העור כי הוא רוצה את הבשר (לא את העור), זה דין אחר.

[דיגרסיה: סדר ל"ט מלאכות – מדוע לא מבשל אחרי שוחט?]

לאחר ששוחטים את בעל החי, מדוע הרמב"ם לא עובר ישר למבשל (בישול הבשר)? התשובה היא של"ט המלאכות מקורן ממלאכת המשכן, לא ממלאכת הקרבנות. במשכן לא אכלו בשר – היו צריכים את העורות (עורות) ליריעות המשכן (עורות אילים מאדמים). לכן הסדר הוא משוחט למפשיט (הורדת העור) – כי זה הסדר של איך עבדו עם הבהמות במשכן.

חידושים נוספים בדיגרסיה:

- **אופה בסדר:** מצוין שאופה (אפייה) עומדת בסדר המשנה, אך זה לא מתאים לסדר מלאכת המשכן. סדר המשנה הוא סברא אחרת מסדר מלאכת המשכן.

- **כתיבה במשכן:** נדון מה כתיבה קשורה למשכן – הגמרא מדברת על סימנים שכתבו על הקרשים (לוחות) של המשכן, כדי לדעת מה לשים ליד מה.

- **אופה = מבשל:** מחסידות למדו שאופה היא בעצם אותה מלאכה כמו מבשל, רק שכתוב אופה כי זה מדבר על פת (לחם), שהוא "מן אופה".

הלכה: תולדות של מפשיט – דוכסוסטוס

הרמב"ם אומר: מי שמחלק את העור – מפריד את הדוכסוסטוס מהקלף – "הרי זה תולדה דמפשיט וחיוב".

פשוט: לאחר שמפשיטים את העור מהבהמה, אפשר לחלק את העור העבה לשכבות. אחת מהן נקראת דוכסוסטוס (הצד הקרוב יותר לבשר) והאחרת נקראת קלף. חלוקת העור לשניים היא תולדה של מפשיט.

חידושים:

נוחות), לכן חז"ל לא גזרו על כינים. על שרצים אחרים (שאינם גורמים צער) כן גזרו.

הלכה: היה ורמשים נושכים וממיתים – מותר להרוג

הרמב"ם אומר: "עוד יש מינים אחרים שמותר להרוג אותם בשבת. היה ורמש שהם נושכים וממיתים ודאי, כגון זבוב שבמצרים, וצרעה שבנינוה, ועקרב שבחדייב, ונחש שבארץ ישראל, וכלב שוטה בכל מקום – מותר להרוג אותם בשבת כשיראו אותם."

פשוט: הרמב"ם מביא רשימה של בעלי חיים מסוכנים ספציפיים שעקיצתם הורגת בוודאי. במינים כאלה מותר להרוג אותם בשבת כאשר רואים אותם, אפילו לא יודעים בוודאות שהם עומדים לנשוך עכשיו – כי הואיל אם הם נושכים זו מיתה ודאית, זה ספק פיקוח נפש, וספק פיקוח נפש דוחה שבת.

חידושים:

- **ההבדל בין "ודאי ממיתים" ל"שאר מזיקים":** הרמב"ם עושה חלוקה ברורה בין שתי קטגוריות. בחיות שעקיצתן הורגת בוודאי – מותר להרוג רק משום שרואים אותן, אפילו הן לא רצות אחרי האדם. זה כי עצם נוכחותן יוצרת ספק פיקוח נפש. אך ב"שאר מזיקים" – חיות שיכולות לפעמים להרוג אך לא בוודאי – הדין שונה.

הלכה: שאר מזיקים – רצין אחריו לעומת יושב במקומו

הרמב"ם אומר: "אבל שאר כל המזיקין – אם היו רצין אחריו, מותר להרוג. ואם יושב במקומו [או בורחים ממנו], אסור. ואם דורסן לפי תומן – מותר."

פשוט: במזיקים אחרים שאינם ברשימת "ודאי ממיתים": אם הם רצים אחרי האדם – מותר להרוג אותם, כי זה כבר קרוב לפיקוח נפש. אם הם יושבים במקומם או בורחים מאנשים – אסור, כי הם לא מציגים סכנה. אך אם "דורסן לפי תומן" – כלומר, דורך עליהם כביכול בתמימות – מותר.

חידושים:

- **רמת ספק פיקוח נפש:** לכאורה הכל ספק פיקוח נפש – אפילו מזיק ש"יושב במקומו" יכול לפעמים להרוג! מדוע אומרים חכמים שאסור? המגיד משנה מתקשה בזה. התירוץ הוא שיש רמות של סכנה: ב"שאר מזיקים" שיושבים במקומם ספק פיקוח נפש כל כך רחוק שחכמים לא התירו. רק כאשר הם רצים אחרי האדם נעשה ספק פיקוח נפש חזק מספיק שמותר.

- **האיסור ב"יושב במקומו" – מדאורייתא או מדרבנן?** מדאורייתא זה כנראה מותר (כי זה נטילת נשמה בלי שיעור, או כי זה ספק פיקוח נפש), אך מדרבנן חכמים אסרו בספק כל כך רחוק.

- **הדיון הגדול: מה פירוש "דורסן לפי תומן"?** זה הדיון המרכזי. מובאים מספר פירושים:

- **פירוש 1 (סברא ראשונה, שנדחת):** "דורסן לפי תומן" פירושו שהאדם הולך למקום שיש בו מזיקים על הקרקע, והוא דורך עליהם בשוגג, לא מתכוון – דבר שאינו מתכוון. זה נדחה כי הרמב"ם כאן לא מדבר על הלכות מתכוון/אינו מתכוון, אלא על הלכות פיקוח נפש.

- **פירוש 2 (הפירוש הטוב ביותר):** הא

דם מחפש לגרש את המזיק, לא להרוג אותו. הוא דוחף אותו, הוא מתאבק איתו, ואם המזיק מת מכך – מותר, כי הוא לא התכוון להרוג אלא להגן על עצמו. זה כמו דבר שאינו מתכוון – הוא מתכוון לגרש, לא להרוג. "לפי תומו" פירושו כאן שהוא עשה זאת בתמימות, לא בכוונה להרוג.

- **פירוש 3 (שיטת רש"י, לפי המגיד משנה):** "דורסן לפי תומן" פירושו שהוא מתכוון ממש להרוג, אך הוא מעמיד פנים שזה בתמימות – הוא עושה זאת בערמה (טריק). "לפי תומו" אינו פירושו תמימות אמיתית, אלא כאילו

- **מקור בגמרא:** הייתה מחלוקת בגמרא. דעה אחת אומרת שמלאכות בבשר (המלחת בשר) אינה מעבד. האחר אומר "אין עיבוד באוכלין". ההלכה היא כשני – אין עיבוד באוכלין, שמוציא את כל האוכלין, אפילו בשר, דג, עוף.

- **האם עיבוד הוא דווקא רק על עור?** שאלה מעניינת: הרמב"ם לא אומר "עיבוד אינו נוהג אלא בעור" – הוא אומר רק "אין עיבוד באוכלין". זה משאיר פתוחה את האפשרות שעיבוד יכול להיות שייך לדברים אחרים שאינם אוכלין ואינם עור. אך למעשה, מכיוון שאין זה באוכלין, זה נשאר מעשית רק בעור.

- **מקבילה לשביעית:** בשביעית יש דין מתי מותר להמליח ירקות, אך הגמרא אומרת שם שזה לא דאורייתא – זה בגלל מתקן או ענין אחר, לא עיבוד.

הלכה: תולדה של מעבד – הדורס על העור ברגלו

הרמב"ם אומר: "הדורס על העור ברגלו עד שיתקשה" – היא תולדה של מעבד.

פשט: מי שדורך על העור ברגלו עד שהוא מתקשה – זו תולדה של מעבד. זו עוד דרך לעבד עור, לא דרך מלח אלא דרך לחץ פיזי.

חידוש: זה מאשר שמעבד אינו מוגבל להמלחה בלבד – כל שיטה שהופכת את העור למעובד (קשה, משומר) היא מעבד או תולדה ממנו.

הלכה: מעבד – תולדות נוספות

הרמב"ם אומר: מעבד יכול להיעשות בדרכים שונות – דרך כימיקלים, או ידנית: "הוא דורך על העור ברגליו עד שיתקשה ויתאמץ", או "מרככו בידיו" – הוא מרכך אותו בידיו. "מותחו ומשוהו כדי להכשיר עורות הצנומים" – הוא מותח אותו ומחליק אותו, כפי שעושים סנדלרים – "הרי זו תולדת מעבד וחייב".

פשט: יש תולדות שונות של מעבד: הקשחת עור על ידי דריכה ברגליים, ריכוך בידיים, מתיחה והחלקה לסנדלרים – כולן תולדות מעבד.

הלכה: מוחק (ממחק) – החלקת העור

הרמב"ם אומר: "וכן המוחק מן העור כדי לעשות קמיע חייב. ואיזהו מוחק? זה המעביר השער או הצמר מעל העור אחר מיתה עד שיחליק את העור כדי שיהיה עור חלק."

פשט: מוחק (או ממחק כמו במשנה) פירושו החלקת העור – הסרת השיער או הצמר מהעור לאחר מות הבהמה, עד שהעור נעשה חלק. השיעור הוא גם כדי לעשות קמיע.

חידושים והסברות:

- **מוחק אינו פירושו "מחיקה" אלא "החלקה":** למרות שהמילה "מוחק" יכולה לומר מחיקה, כאן זה אומר החלקה (smoothing). הרמב"ם כותב "מוחק" והמשנה כותבת "ממחק" – שניהם מאותו שורש, והרמב"ם בוודאי סבר שזו אותה מלאכה.

- **מוחק אינו בעיקר גזיזת שיער – זו החלקה:** עיקר מוחק אינו הסרת השיער (זה היה גוזז), אלא החלקת העור. הרמב"ם מביא שאם נשאר קצת בשר או דברים אחרים על העור, יש גם מוחק כאשר מחליקים אותו. מוחק אינו פירושו דווקא שיער – זה ענין של החלקת הפרווה/עור, מה שנשאר שם.

- **הבדל בין מוחק, גוזז, וקוצר:** יש שלוש דרכים שונות להוציא דבר ממקום גידולו, ויש שלושה איסורים נפרדים – זה תלוי בהקשר:

- **גוזז** – גזיזת שיער (מבמה חיה או אדם)

- **קוצר** – גזיזת דבר גידולו (רק בדברים שגדלים מהאדמה)

- **מוחק** – החלקת עור (לאחר מיתה, כחלק מעיבוד עור)

- **מקבילה להלכות ספר תורה:** מי שעקב אחרי השיעור בהלכות ספר תורה כבר יודע מה זה דוכסוסטוס – מהעור אפשר לעשות שלושה סוגי פורמט (דוכסוסטוס, קלף, גויל).

- **אב מפשיט הוא הורדת עור מבשר;** התולדה היא חלוקת העור עצמו – שניהם הם סוג של "הפרדת" שכבה אחת מהאחרת.

הלכה: מעבד – שיעור וגדר המלאכה

הרמב"ם אומר: "המעבד מן העור כדי לעשות קמיע – חייב".

פשט: מלאכת מעבד (עיבוד עור/עור) יש לה שיעור של "כדי לעשות קמיע" – מספיק עור שאפשר לעשות ממנו קמיע. זה השיעור המינימלי כדי להתחייב.

חידושים והסברות:

- **שיעור כדי לעשות קמיע חל על כל מלאכות העור:** שיעור "כדי לעשות קמיע" הוא לא רק למעבד, אלא לכל המלאכות השייכות לעור – מפשיט, מעבד, ומוחק – לכולן יש את אותו שיעור.

- **כמה זה "כדי לעשות קמיע"?** זה לא מדויק בסוגיא כאן. קמיע יכול להיות עם אות אחת או שתי אותיות – "צריך לשאול את בעלי המלאכה שעושים קמיעות." השיעור הוא אם כן שיעור מעשי שתלוי במציאות.

- **[דיגרסיה: מה פירוש "כדי" בלשון חכמים?]** היה דיון לשוני מה המילה "כדי" אומרת. בשפה שלנו (יידיש/אנגלית) "כדי" = "מספיק כדי לעשות כך". בלשון חכמים, כמו "כדי אכילת פרס", זה אומר שיעור – "כמה שצריך..." זה גם הושווה ל"כל העולם כולו כדאי הוא לו" – שם "כדאי" פירושו "זה מספיק/שווה". אך כאן בהלכה "כדי" בוודאי אומר שיעור – כמות מינימלית.

הלכה: מעבד ומולח הוא אותו דבר

הרמב"ם אומר: "ואחד הוא המעבד ואחד המולח... שהמולחים מעבדים."

פשט: מעבד (עיבוד עור) ומולח (המלחה) הם בעצם אותה מלאכה. כאשר שמים מלח על עור טרי מופשט, זו דרך של עיבוד – זה הופך את העור למעובד.

חידושים והסברות:

- **הרמב"ם רוצה לתמוך בשיטתו נגד ספירת המשנה:** במשנה "מולח" נמנה כמלאכה נפרדת. אך הרמב"ם אומר שמולח ומעבד הם אותו דבר – מולח הוא רק הדרך שבה מעבדים. זו שיטה ידועה של הרמב"ם בספירת ל"ט המלאכות.

- **המלחה אינה הדרך היחידה לעיבוד:** הרמב"ם הזכיר תחילה המלחה כדוגמה, אך מאוחר יותר מתברר שיש דרכים אחרות – שמים סיד, עפצים (חומרי שיוף), וסממנים אחרים. המלחה היא רק שלב אחד בתהליך. תחילה שמים מלח, אחר כך מסירים את המלח, ואז שמים סיד ועפצים. ייתכן שהמלחה היא שלב נפרד של עיבוד, או שהמלחה היא מעבד בכלל.

הלכה: אין עיבוד באוכלין

הרמב"ם אומר: "ואין עיבוד באוכלין".

פשט: כאשר שמים מלח על אוכל (אוכלין), זה לא מעבד. איסור עיבוד חל רק על עורות (עור/עור), לא על דברי מאכל.

חידושים והסברות:

- **מדוע לא?** למרות שמלח משנה גם את המרקם של בשר (למשל, עושים ג'רק – בשר מומלח שכבר לא יכול להסריח), בדיוק כמו שמלח משנה את מרקם העור, בכל זאת זה לא מעבד. הרמב"ם אומר בכירור: "אין עיבוד באוכלין".

האם מוחק שייך באוכלין? הועלתה שאלה: האם הסרת שיער מעוף (חתיכות קטנות שנשארות על העור) היא מוחק? הרמ"א אומר ש"אין מוחק באוכלין" – בדיוק כמו אין עיבוד באוכלין. אך זה לא כל כך פשוט – ייתכן שהסרת נוצות מעוף היא תולדה של גוזז, לא ממוחק.

האם מוחק שייך בעץ או חומרים אחרים? כאשר מחליקים חתיכת עץ, האם זה מוחק? המסקנא היא שמוחק הוא ספציפית החלקת עור, לא חומרים אחרים. (החלקת עץ יכולה להיות שייכת למלאכות אחרות.)

האם שפשוף פנים (עור חי) הוא מוחק? שאלה פרובוקטיבית: מי ששופף את פניו ומחליק אותם – יש לו עור, ומוחק פירושו החלקת עור! זה נשאר כשאלה ללא תשובה ברורה.

מריחת קרם על אוכל: האם מריחת קרם על עוגה כך שתהיה חלקה – זה מוחק? המסקנא היא שזה לא מוחק, כי: (א) אין מוחק באוכלין, (ב) זה לא תיקון – אפשר לאכול את זה גם בלי זה, זה רק עושה את זה יפה יותר. אך למעשה צריך לשאול רב.

הלכה: שלוש מלאכות – שלושה שלבים של אותו תהליך

חידוש: מפשיט, מעבד, וממחק הם בעצם שלושה שלבים (צעדים) של אותו תהליך של עיבוד עור:

1. **מפשיט** – הורדת העור מהבהמה

2. **מעבד** – עיבוד העור (דרך מלח, סיד, סממנים)

3. **ממחק** – החלקת העור (הסרת שיער, שאריות בשר)

למרות שאלו שלוש אבות מלאכות נפרדות, כולן חלקים של תהליך תעשייתי אחד.

הלכה: מוחק – תולדות

הרמב"ם אומר: "המורט נוצה מן האברא – הרי זה תולדת מוחק וחייב."

פשט: הוצאת נוצה (נוצה) מהכנף (אברא) של ציפור היא תולדה של מוחק. **חידושים:**

מדוע זה מוחק ולא גוזז? נשאלת השאלה: מדוע הוצאת נוצות נקראת "מורט" (תולדת מוחק) ולא "גוזז"? תירוץ אפשרי: גוזז הוא כאשר רוצים את השיער/צמר עצמו, ומוחק הוא כאשר רוצים את העור/משטח – רוצים להסיר את הנוצות כדי להחליק את המשטח. גם ייתכן שיש הבדל בין חי למת.

הרמב"ם אומר: "הממרח רטיה כל שהוא... שעוה או זפת... בדברים המתמרחים עד שיחליק פניהם – חייב משום מוחק."

פשט: מי ששופף רטיה (משחה/תרופה), שעוה או זפת עם דברים שמתמרחים, עד שהוא מחליק את פניהם – חייב משום מוחק.

חידושים:

ממרח אינו סתם מריחת קרם: החיוב אינו על סתם מריחת רטיה, אלא על ההחלקה – "עד שיחליק פניהם". אם מורחים קרם כמו שהוא, בלי החלקה, זה לא ממרח. החיוב הוא על מעשה ההחלקה – זה היבט המוחק.

דוגמה עם נר הבדלה: דוגמה מעשית: למישהו יש נר שעוה (נר הבדלה) שאינו ישר, והוא מיישר אותו על ידי החלקה – זה חייב משום מוחק.

הרמב"ם אומר: "וכן השב בידו על העור המתוח בין העמודים" – מי ששופף בידו על עור שתלוי בין שני עמודים, כדי למוחק (להחליק).

פשט: דרך לעבד עור היא לתלות אותו בין שני עמודים, למתוח אותו (להדק), ולשפוף אותו בידיים – זו גם תולדה של מוחק.

הלכה: מחתך – גדר המלאכה

הרמב"ם אומר: "המחתך מן העור, השיעור כדי לעשות קמיע, חייב. והוא שיתכוין למדת ארכו ומדת רחבו, ויחתך בכונה – שהיא מלאכה. אבל המחתיך דרך הפסד, או בלא כונה למדתו, אלא כמתעסק או כמשחק – הרי זה פטור."

פשט: מחתך (חיתוך עור למידות) – השיעור הוא כדי לעשות קמיע. התנאי הוא שהוא מתכוון למידה ספציפית (אורך ורוחב) וחותר בכוונה. בלי זה – כמו מתעסק או משחק – הוא פטור.

חידושים והסברות:

מחתך הוא רק בדיוק: מחתך אינו פירושו סתם חיתוך, אלא חיתוך בדיוק למידה מסוימת. זה מה שהופך את זה ל"מעשה אומנות" – אחרת זה לא היה מלאכה.

הפער בין "מכוון" ל"מתעסק": בין שתי הקיצוניות – "מכוון למדת ארכו ומדת רחבו" (כוונה מלאה למידה מדויקת) ו"מתעסק/משחק" (בכלל אין כוונה, סתם משחק) – יש הרבה באמצע. למשל, מי שצריך חתיכת עור בערך, הוא יודע שהוא צריך חתיכה, אך בלי מידה מדויקת – מה דינו?

"דרך הפסד" – מה פירושו? "דרך הפסד" פירושו לכאורה כאשר הוא חותך את החלק שהוא לא צריך, במקום לחתוך את החלק שהוא צריך. למשל, הוא רוצה קופסה גדולה, הוא חותך בפינה – החתוך אינו חשוב לו. הוא צריך לחתוך את החלק שהוא כן צריך, לא את מה שהוא לא צריך.

האם "מתעסק" ו"משחק" הם פטורים נפרדים: "מתעסק" כבר פטור מסיבות אחרות (כפי שרואים במשנה פרק א'), ו"משחק" גם פטור מסיבות אחרות. אז הרמב"ם כאן בוודאי מתכוון למשהו יותר – שבמחתך ספציפית יש דרישה מיוחדת של "מעשה אומנות" (חיתוך מדויק), שבלעדיו זה בכלל לא המלאכה, אפילו אם הוא חותך ברצינות.

חידוש הרמב"ם: עושה הבחנה שבמחתך החיוב הוא רק כאשר זו ממש עבודת אומן עם מידות מדויקות. הצד השני אינו "אומן חלש יותר" – אלא בכלל לא מחתך. זה מעניין, כי במלאכות אחרות ההבדל הוא בין טוב לרע, אך כאן ההבדל הוא בין מדויק ללא-מדויק.

דוגמה: יש לו חתיכת עור, הוא רוצה לעשות תפילין, אך זה גדול מדי. הוא מודד כך שיתאים למידת התפילין שלו, עם הפרשיות האחרות – זה חייב. מי שלא צריך שום מידה, לא משנה כמה גדול, הוא נותן חתך – זה פטור.

[דיגרסיה: חיתוך נייר טואלט בשבת]

נפקא מינה מעשית – חיתוך נייר טואלט: נדון האם חיתוך נייר טואלט בשבת יש בו חשש מחתך. המסקנא היא שבנייר שיש בו כבר נקודות (ניקובים) איפה לקרוע, זה לא מחתך הקלאסי, כי לא חותכים בסכין למידה מדויקת – קורעים במקום שכבר נקבע. בכל זאת נייר שבת (חתוך מראש) הוא חומרה. אם זה רק דרבנן, אפשר להקל משום כבוד הבריות. אך אם אפשר לקנות ערב שבת כבר חתוך, עדיף.

מחתך פירושו לכאורה בסכין: מחתך פירושו בעיקר חיתוך בסכין עם מדת ארכו ומדת רחבו, לא סתם קריעה בידיים.

הלכה: מחתך – תולדות

הרמב"ם אומר: תולדות של מחתך – "הקומט את הכנף", "המגריד ראשי קלינסות של ארז", "כל חתיכה שיחתך חרש העץ מן העצים או חרש מתכות".

פשט: תולדות מחתך כוללות: (1) חיתוך נוצה (כנף) במקום לתלוש – הוא חותך את הכנף כך שנשארו עוד קצת למטה, שונה מ"מורט" שם שולפים אותה לגמרי; (2) חיתוך חתיכות עץ ארוז במידה מסוימת כך שכולן יהיו

מצד מאכל בהמה, אלא מצד שזה לא תיקון כלי, זה רק לצורך ריח.

מלאכת כותב – שיעור שתי אותיות

הרמב"ם אומר: "הכותב שתי אותיות – חייב."

פשט: שיעור כותב הוא שתי אותיות.

מלאכת מוחק – שיעור ו"על מנת"

הרמב"ם אומר: "המוחק כתב על מנת לכתוב במקום המחק" – כמה?

מקום לשתי אותיות – חייב.

פשט: במוחק צריך שני דברים: (1) הוא מוחק "על מנת" – עם תוכנית לכתוב במקום; (2) הוא מוחק מספיק מקום לשתי אותיות.

חידושים:

- **הבדל בין שיעור בכותב ומוחק:** בכותב "שתי אותיות" פירושו שיעור בחשיבות – אות אחת אינה חשובה מספיק. לכן, "הכותב אות אחת גדולה כשתיים" – אם מישוהו כותב אות אחת גדולה שתופסת את המקום של שתיים – הוא פטור, כי הוא כתב רק אות אחת, ואות אחת אינה חשובה מספיק. אך במוחק שונה: "מוחק אות אחת גדולה" – כאשר הוא מוחק אות אחת גדולה ונשאר מקום לשתי אותיות – הוא חייב. כי במוחק מסתכלים על מה שהוא מכין (המקום), לא על מה שהוא מסיר.

- **"על מנת" במוחק:** מחיקה בלי תוכנית לכתוב בכלל אינה מלאכה. "מחיקה שיש מקום אינה מלאכה." זה צריך להיות "על מנת לכתוב במקום המחק." אך בכותב לא כתוב "על מנת" – זה הבדל בין כותב ומוחק.

- **שאלה לגבי גודל אותיות:** מאיזה גודל אותיות מדברים? כל אות יכולה להיות שתי אותיות אם כותבים אותה קטן יותר. השיעור נקבע לפי "דרך כתיבה רגילה", אך הרמב"ם לא נותן כאן שיעור ברור בגודל.

- **במוחק – אילו אותיות הוא מתכנן לכתוב:** זה תלוי באילו אותיות הוא תכנן לכתוב – אם הוא מתכנן שתי אותיות קטנות, מספיק מקום לשתי קטנות. אם הוא מתכנן שתי גדולות, הוא צריך יותר מקום.

כותב – אות אחת שמשלימה ספר

הרמב"ם אומר: "כותב אות אחת ושלם בה את הספר – חייב."

פשט: אם מישוהו כותב רק אות אחת, אך עם האות הזו הוא מסיים ספר (למשל הלמ"ד האחרונה של "לעיני כל ישראל"), הוא חייב – כי לאות האחת יש חשיבות מיוחדת.

חידושים:

- **שאלה: רק השלמת ספר, או כל אות חשובה?** האם הדין חל רק כאשר משלימים ספר, או גם כאשר אות אחת חשובה מצד סיבות אחרות – למשל, מי שכותב את ראשי התיבות שלו (למ"ד) על כל ספריו כסימן. זה נשאר כשאלה.

- **"ספר" פירושו אולי גם מכתב:** "ספר" פירושו אולי גם מכתב או פתק – "זה השלים את הפתק."

- **מקבילה לאורג:** זה דומה לדין באורג (אריגה), שם השיעור הוא שני אצבעות, אך בסוף הבד מספיק אפילו אחד – כי בזה הוא מסיים את כל העבודה.

- **שייכות למכה בפטיש:** האם זה דומה למכה בפטיש – שם מלאכה קטנה שמסיימת את כל העבודה חייבת. אך מובחן: מכה בפטיש היא מלאכה חיצונית (לא בונה עצמו, אלא הקשה נפרדת שמסיימת), אך כאן בכותב זו אותה מלאכה (כותב) שמסיימת.

כותב – מתכוין לקלקל

באותה מידה – חייב משום מחתך כי הוא חותך "במדה"; (3) חרש עץ או חרש מתכות (נפח) שחותך חתיכות בדיוק – חייב משום מחתך כי הוא רוצה שהחתיכה תתאים לספסל או לפרויקט שלו.

חידושים:

- **הבדל בין מחתך לגירוד מתכות:** כאשר מישוהו מגרד שבבים ממתכות (שנודן קודם כתולדה של טוחן), זה לא מחתך – כי שם הוא רוצה את השבבים לשימוש במשהו, אך במחתך הוא רוצה לעשות את החתיכה עצמה במידה מסוימת. ההבדל הוא בין "הוא רוצה את השבבים" (טוחן) ל"הוא רוצה שהחתיכה תהיה במידה מסוימת" (מחתך).

מחתך – קיסם (קיסם) ומפתח

הרמב"ם אומר: "הנוטל קיסם של עץ מלפניו וקטמו לחצות בו שיניו או לפתוח בו את הדלת – חייב."

פשט: מי שלוקח חתיכת עץ וחותר אותה לעשות קיסם או מפתח קטן – חייב משום מחתך, כי הוא חותר בדיוק למטרה מסוימת.

מחתך – "אין מחתך באוכלין"

הרמב"ם אומר: "כל דבר שראוי למאכל בהמה – תבן ועשבים לחים ועצים וכיוצא בהן – מותר לקטום מהן בשבת."

פשט: דברים שראויים למאכל בהמה – קש, עשבים טריים, ו"עצים" (שפירושו קוצים או ענפים רכים) – מותר לחתוך בשבת. המילה "מותר" (לא רק "פטור") מראה שזה בכלל לא שייך לתיקון כלים.

חידושים:

- **"מותר" לא "פטור":** הרמב"ם אומר "מותר" – זה אומר שזה בכלל לא תיקון כלים, אפילו לא מדרבנן. כי רואים את זה כאוכל, לא ככלי.

- **"אין מחתך באוכלין" – כלל רחב יותר:** עקרון הרמב"ם "אין עיבוד באוכלין" (שאמר קודם) הוא אולי כלל רחב יותר שכולל את כל המלאכות – מחתך, עיבוד, ואחרות – שבאוכלין אין חיוב. הסדר ברמב"ם מראה שזה כלל כולל: עם אוכל אפשר "להשתעשע" – זה לא נעשה כלי, זה לא נעשה כלום. אפילו חותכים אוכל לצורה יפה, זה לא תיקון.

- **מדוע באמת לא?** כי באוכלין לא נעשה כלום – לוקחים עשב וחותרים אותו, זה נעשה עשב קצר יותר, "that's all that happens." זה לא נעשה משהו דבר חדש. בכלי נעשה דרך חיתוך דבר חדש שימושי, אך באוכל לא נעשה שום תיקון.

- **שאלה לגבי חמוצים (כבישה):** אם באוכלין כן נעשה משהו (כמו חמוץ שנעשה דרך כבישה), האם זו אולי כן מלאכה? זה נשאר כשאלה, אך מצוין שזה לא דאורייתא.

מחתך – עצי בשמים

הרמב"ם אומר: "מותר ללקוט עצי בשמים להריח בהם, אפילו שהוא קשה ויבש... כל שהוא לצורך ריח, בין שפוצעו עץ גדול [בין קטן]."

פשט: מותר לשבור חתיכות עץ בשמים כדי להריח, אפילו הוא קשה ויבש (שנראה כמו עץ שאמרנו קודם שאסור). בין חתיכה קטנה, בין חתיכה גדולה – כי זה לצורך ריח.

חידושים:

- **הבדל בין קיסם (קיסם) לבשמים:** בקיסם חותכים חתיכת עץ לעשות כלי (תיקון כלי) – זה אסור. אך בבשמים לא עושים שום תיקון כלי – רק עושים שיריח טוב. "הוא עושה ריח, הוא לא עושה לעץ כלום, לא אכפת לו מהעץ." זו דרך של הרחה, לא דרך של עשיית כלי.

- **אפילו קשה ויבש:** למרות שלה כבר מותר כי זה מאכל בהמה, הרמב"ם מחדש שאפילו קשה ויבש (שכבר לא מאכל בהמה) מותר – כי ההיתר אינו

פשט: לא משנה איזו שפה או איזה אלפבית – חייבים. אפילו שתי אותיות משני מיני כתב שונים (שני אלפביתים שונים).

חידושים:

- **מה פירוש "סמיונות":** דוגנו מספר פירושים: (1) שני אלפביתים שונים, כמו סינית ורוסית; (2) שפה מבוססת סימנים (כמו הירוגליפים), שם מציירים תמונה של ציפור ליד תמונה של חתול, שביחד אומר משהו; (3) סימנים שאינם אותיות פורמליות, כמו X או סימן מוסכם. החידוש היה שאפילו סימנים כאלה, שאינם אותיות קלאסיות, הם גם כתיבה.

כותב – אות אחת סמוך לכתב, כתב על גבי כתב, מתכוין לכתוב ח' וכתב שני זייני"ן

הרמב"ם אומר: הכותב אות אחת סמוך לכתב – פטור. כתב על גבי כתב – פטור. המתכוין לכתוב ח' וכתב שני זייני"ן, וכן כיוצא בו בשאר אותיות – פטור.

פשט: (1) כאשר כותבים אות אחת ליד אותיות שכבר כתובות, אפילו זה משלים מילה (כמו האות האחרונה של ספר) – פטור, כי הוא כתב רק אות אחת. (2) כאשר כותבים על אותיות קיימות – פטור. (3) כאשר רצה לכתוב ח' (שבכתב אשורי מורכבת משני זייני"ן) אך יצא כמו שני זייני"ן נפרדים – פטור, כי הוא לא התכוון לכתוב שתי אותיות.

חידושים:

- **ח' ושני זייני"ן:** "זז" היה שם (מילה), אך מכיוון שהוא בכלל לא התכוון לכתוב שתי אותיות אלא ח' אחת, הוא פטור – חסרה כוונה לכתוב שתי אותיות.

- **"וכן כיוצא בו בשאר אותיות":** אילו אותיות אחרות יכולות להתפצל כך – למשל ש' שנעשית שלוש ווי"ן. אך שלוש ווי"ן לא עושות שום מילה (אלא אולי "וו" שפירושו וו), אז זה היה ממילא פטור אפילו בלי החיסרון של כוונה.

כותב – שתי אותיות במקומות שונים

הרמב"ם אומר: הכותב אות אחת בכותל זה ואות אחת בקורה שאינו רואה – פטור. שתי אותיות בשני דפי פנקס שאין נהגין זה עם זה – פטור. אבל כתבן בשני כתלי זוית – חייב.

פשט: כאשר כותבים שתי אותיות במקומות שבהם לא יכולים לקרוא אותן ביחד (קיר אחד וקורה שלא רואים את שניהם ביחד, או שני דפים שלא מונחים אחד ליד השני) – פטור. אך על שני קירות של פינה (זווית), שם יכולים להסתכל על זה כהמשך – חייב.

חידושים:

- **"שאינו רואה" – לשון מעניינת:** הגמרא אומרת "שאינו רואה" – לא יכולים לראות את שתי האותיות ביחד, לכן זה לא כתיבה של שתי אותיות.

- **חידוש גדול – שתי אותיות בשתי עריב:** הרמב"ם אומר שכאשר מישוהו כותב אות אחת על מגילה בעיר אחת, והולך לעיר אחרת וכותב אות אחת על מגילה אחרת – חייב! כי "שמקרבין ונהגין זה עם זה" – אפשר לחבר אותן ולקרוא. העיקר אינו האם הן מונחות עכשיו ביחד, אלא האם ניתן לחבר אותן.

- **"הוגה" פירושו קריאה:** המילה "נהגין" או "הוגה" פירושה כאן לא חשיבה (כמו "הגיון לבו"), אלא הגייה/קריאה – כמו "הוגה את השם" בבית יוסף.

- **"אינם מחוסרין מעשה לקרב אותן":** התנאי הוא שלא צריך מעשה כדי לקרב את שני הדפים – סתם חיבור מספיק. אך כאשר צריך לתלוש דף מספר כרוך כדי לחבר אותו עם האחר, זה "מחוסר מעשה" ופטור.

הרמב"ם אומר: "הכותב ומתכוין לקלקל" – בכל זאת חייב.

פשט: אפילו מי שכותב אותיות כי הוא רוצה "ללכלך" (לקלקל/להרוס) את הנייר הריק – הוא בכל זאת חייב. כי כתיבה עצמה היא מעשה תיקון – הוא יצר כתב על הנייר. ה"קלקול" של הנייר אינו רלוונטי, כי החיוב הוא על מקום הכתב – על מה שהוא כתב, לא על מה שהוא הרס.

חידושים:

- **כתיבה היא מלאכה בפני עצמה, לא על החפצא של הנייר:** חיוב כותב אינו הולך על מה שהוא משפר את הפתק או נותן לו ערך – אלא על מעשה הכתב עצמו. לכן, אפילו הוא "מקלקל" את הנייר על ידי כתיבת אותיות מיותרות, הוא חייב משום כותב, כי למעשה הוא עשה מעשה כתיבה. זה הבדל ממלאכות אחרות שם מקלקל פטור – שם החיוב הולך על התוצאה על החפצא, אך בכותב החיוב הולך על הכתב גופא.

מלאכת מוחק – על מנת לקלקל

מוחק על מנת לקלקל (לא על מנת לכתוב) פטור.

חידושים:

- **הבדל בין כותב ומוחק במקלקל:** בכותב על מנת לקלקל חייב, כי כתיבה היא מלאכה בפני עצמה. אך מוחק חייב רק כאשר זה על מנת לכתוב – מוחק הוא כמו הכשר לכתיבה, לא מלאכה בפני עצמה. לכן, מוחק על מנת לקלקל פטור כי הוא לא מוחק על מנת לכתוב.

- **מה פירוש "מוחק על מנת לקלקל":** היה דיון האם "שלא על מנת לכתוב" פירושו ממש "על מנת לקלקל את העור" – הוא רוצה להרוס את העור על ידי גירוד. המסקנא היא שהרמב"ם אומר זאת רק להוציא מהכותב על מנת לקלקל, שם הוא חייב – אך במוחק, כאשר הוא מוחק לא על מנת לכתוב, הוא פטור.

- **מוחק פירושו רק מחיקת אות:** מוחק פירושו ספציפית מחיקת אותיות, לא סתם גירוד בעור – סתם גירוד היה ממחק או מלאכה אחרת.

מוחק – נפל דיו על גבי ספר

הרמב"ם אומר: נפל דיו על גבי ספר ומוחק אותה, או נפל שעוה על גבי פנקס ומוחק אותה – אם יש במקומה כדי לכתוב שתי אותיות, חייב.

פשט: כאשר דיו נשפך על ספר והוא מוחק אותו, או שעווה נפלה על פנקס (לוח של שעווה שבו מגרדים אותיות) והוא מוחק אותו – אם המקום שהוא מחק יש בו מספיק מקום לשתי אותיות, הוא חייב משום מוחק על מנת לכתוב, אפילו הוא לא מחק אותיות אלא לכלוך.

כותב – אות כפולה

הרמב"ם אומר: הכותב אות כפולה פעמים כשם אחד, כגון ר"ר, ת"ת, ג"ג – חייב.

פשט: כאשר מישוהו כותב את אותה פעמיים, וזה עושה מילה (שם), הוא חייב. למשל: ר"ר (כמו "רר" בתורה), ת"ת (תת), ג"ג (גג).

חידושים:

- **חידוש האות הכפולה:** אפשר היה לחשוב ששתי פעמים אותה אות זה כמו אות אחת, לא כמו שתי אותיות. בא הרמב"ם ואומר שמכיוון שיש לזה משמעות (שם), זו כתיבה חשובה.

- **בלי משמעות פטור:** אם כותבים א' א' או ב' ב' שאין להם משמעות כמילה, פטור – זה כמו אות אחת.

כותב – בכל כתב ובכל לשון

הרמב"ם אומר: בכל כתב ובכל לשון חייב, אפילו משני סמיונות.

רגיל. כאשר הוא עשה את זה "בדרך מוזרה" – אפילו זה נעשה – "זה לא נעשה."

מלאכת כותב – איטר (שמאלי)

הרמב"ם אומר: "איטר שכתב בימינו, שהיא לו כשמאל כל אדם – פטור." ו"שולט בשתי ידיו בשוה – חייב" בשתי הידיים.

פשט: שמאלי שכותב ביד ימין (שהיא עבורו כמו שמאל של כולם) פטור – כי עבורו זה שינוי. הוא חייב דווקא כאשר הוא כותב בשמאל (שהיא היד החזקה שלו). אך מי ששולט בשתי ידיו באופן שווה (שולט בשתי ידיו) חייב באיזו יד שהוא כותב.

חידושים:

- "שולט בשתי ידיו" – האם זה הולך רק על כתיבה? האם "שולט בשתי ידיו בשוה" פירושו רק לגבי כתיבה, או גם לדברים אחרים. כלומר, אם מישוהו כותב בדרך כלל בימין אך עושה דברים אחרים בשמאל – האם הוא "שולט בשתי ידיו"? המסקנא היא שזה הולך על השליטה הכללית – אם הוא יכול לכתוב בנוחות בשתי הידיים, הוא חייב על שתיהן.

מלאכת כותב – קטן אוהז בקולמוס / גדול אוהז בידו

הרמב"ם אומר: "קטן אוהז בקולמוס וגדול אוהז בידו וכותב – חייב. גדול אוהז בקולמוס וקטן אוהז בידו וכותב – פטור."

פשט: כאשר קטן מחזיק את העט וגדול מוביל את ידו וכותב – הגדול חייב, כי הוא הכותב. להפך – כאשר הגדול מחזיק את העט והקטן מוביל את ידו – פטור.

חידושים:

- **העיקר:** מי הוא ה"כותב"? מי שמחזיק את הקולמוס אינו הכותב – אלא מי שמוביל, מי ש"אוהז בידו" ודוחף, הוא הכותב. מחזיק העט הוא רק כלי.

- **שני גדולים:** לכאורה חל אותו היגיון בשני גדולים – כאשר אחד מחזיק את העט והשני דוחף את ידו, רק הדוחף חייב.

מלאכת כותב – דבר הרושם ועומד / דבר המתקיים

הרמב"ם אומר: "אין הכותב חייב עד שיכתוב בדבר הרושם ועומד, כגון דיו, ושחור, וסיקרא, וקומוס, וקלקנתוס... ועל דבר שמתקיים כתבו עליו, כגון עור, וקלף, ונייר, ועץ, וכיוצא בהם. אבל הכותב בדבר שאין רישומו ניכר ועומד, כגון משקין ומי פירות... או הכותב בדיו על כל דבר שאינו מתקיים, על עלה של ירקות – פטור."

פשט: כתיבה צריכה להיות "דבר עומד על דבר עומד" – גם הדיו צריך להחזיק מעמד (דיו, שחור, סיקרא, קומוס, קלקנתוס), גם הנייר/חומר צריך להחזיק מעמד (עור, קלף, נייר, עץ). אם מישוהו כותב במי פירות (שנמחק), או בדיו על עלה ירק (שלא מחזיק מעמד) – פטור.

חידושים:

- **תנאי כפול** – **דבר עומד על דבר עומד:** לא מספיק שאחד משניהם יחזיק מעמד. צריך שניהם: דיו שמחזיק מעמד זמן רב, על חומר שמחזיק מעמד זמן רב. אם אחד משניהם אינו מתקיים – פטור.

- **נפקא מינה למחיקה:** כך גם במלאכת מוחק – חייבים רק על מחיקת כתב שהיה "דבר עומד על דבר עומד". אם הכתיבה המקורית הייתה במי פירות על קלף, מחיקת זה אינה מחיקה.

מלאכת כותב – הכותב על בשרו

הרמב"ם אומר: הכותב על בשרו – פטור, כי "חמימות בשרו מעבירתו לאחר זמן, הרי זה דומה לכתב שאינו מתקיים."

כותב – אות אחת שקוראין בו תיבה שלימה

הרמב"ם אומר: הכותב אות אחת, אף על פי שקוראין בו תיבה שלימה – פטור.

פשט: כאשר מישוהו כותב אות אחת שמתפקדת כסימן למילה שלמה – למשל מ' ל"מעשר" או מ' ל-40 – הוא פטור, כי למעשה הוא כתב רק אות אחת.

חידושים:

- **ההבדל בין כתיבה לסימן:** אפילו כולם יודעים מה האות אומרת (כמו מ' = מעשר אצל אופה, או מ' = 40), זו רק אות אחת, לא שתיים, ולכן פטור.

כותב – מגיה אות אחת (תיקון אותיות)

הרמב"ם אומר: כאשר מישוהו מתקן ח' ועושה ממנה שני זייני"ן, הוא חייב. "וכן כל כיוצא בזה."

פשט: מי שעשה במקור את הטעות (כתב ח' במקום שני זייני"ן) פטור, אך מי שמתקן את זה – הוא במעשהו יצר שתי אותיות – חייב משום כותב, אפילו הוא לא כתב מההתחלה. "וכן כל כיוצא בזה" – זה חל על כל אות אחרת שאפשר לתקן כך.

חידושים:

- **דיון על "מעשה כתיבה" בתיקון:** היה דיון חזק האם החיוב הולך על ה"מעשה" (מעשה הכתיבה) או על ה"פעולה" (התוצאה – שיש שתי אותיות). צד אחד סבר שמסתכלים על התוצאה – הוא יצר שתי אותיות, ממילא הוא חייב. הצד האחר סבר שמסתכלים תמיד גם על המעשה – זה תמיד שניהם ביחד.

- **האם תיקון הוא "דרך רגילה" של כתיבה?** במקרה של ג

ירוד מעט מח' לעשות שני זייני"ן, האדם לא "כתב בשינוי" – הגהה/תיקון היא דרך לגיטימית של כתיבה. להגיה זה חלק מענין הכתיבה, לא "דרך מוזרה". זה שונה מכתיבה ביד שמאל או ברגל, שזה ממש שינוי במעשה גופא.

מלאכת כותב – כותב בשינוי (בשמאלו, לאחר ידו, ברגלו, בפיו, במרפקו)

הרמב"ם אומר: "הכותב בשמאלו, או לאחר ידו, או ברגלו, או בפיו, או במרפקו – פטור."

פשט: מי שכותב ביד שמאל, או בגב היד (לאחר ידו), או ברגלו, בפיו, או במרפקו (מרפקו – הוא מכופף את ידו ושם את העט בין שני החלקים) – כל הדרכים האלה פטורות כי זה לא כדרכה.

חידושים:

- **מדוע הרמב"ם צריך למנות זאת ספציפית בכותב?** הרמב"ם כבר אמר ככלל שכל ל"ט המלאכות צריכות להיות כדרכה, ובשינוי פטור. התירוץ הוא שהרמב"ם סובר שבכותב יש דין מיוחד של שינוי שצריך להיאמר ספציפית – זה לא רק הכלל הכללי של שינוי בכל המלאכות.

- **השוואה לתולדות חמה באופה/מבשל:** בתולדות חמה הפטור אינו כי זה "שינוי" במעשה, אלא כי זה בכלל דבר אחר לגמרי – התורה מדברת על אש, ותולדות חמה אינה אש. כאן בכותב בשמאלו זו ממש אותה מלאכה (כתיבה), רק הוא עושה את זה קצת אחרת – שינוי באופן המעשה.

- **"לאחר יד" – מה פירושו?** הפשט הוא שבמקום לכתוב עם הצד הרגיל של היד, הוא הופך את היד וכותב עם הגב – הוא מחזיק את העט הפוך.

- **דיון: מסתכלים על המעשה או על התוצאה?** בשינוי התוצאה היא אותו דבר – יש שתי אותיות. בכל זאת הוא פטור. זה מראה שמסתכלים כן על המעשה, לא רק על התוצאה. צד אחד סבר ש"תמיד מסתכלים על שניהם" – גם המעשה גם התוצאה. הצד האחר התכוון שהעיקר הוא התוצאה (פעולה), ו"פעולה" אינה פירושה רק שמשוהו "נעשה", אלא שזה נעשה דרך מעשה

הרמב"ם אומר: "רושם" היא תולדה של כותב.

פשט: "רושם" פירושו painting/coloring – לא גירוד, אלא ציור. זו תולדה של כתיבה.

חידושים:

- מה פירוש "רושם"? היה דיון מה "רושם" אומר. המסקנא: רושם אינו פירושו גירוד (scratching), אלא painting/coloring – ציור על עור או חומרים אחרים. כך כתוב בגמרא – "רושם על עור" פירושו paint, לא גירוד.

מלאכת רושם – תולדה של כותב (המשך)

הרמב"ם אומר: הרושם רשומים וצורות בכחול ובסרק וכיוצא בהן, כדרך שהציירים רושמים, הרי זה חייב משום כותב.

פשט: רושם – כלומר עשיית צורות, תמונות, קווים, או סימנים אחרים שיש להם משמעות, אך לא אותיות. זו תולדה של כותב. עושים את זה בכחול (צבע כחול) או סרק (שיישר – סוג של צבע), כפי שציירים עושים.

חידושים:

- מה פירוש "רושם": המחשבה הראשונה הייתה שרושם פירושו גירוד (scratching), אך המסקנא היא שכאן זה בוודאי פירושו painting/drawing – עשיית צורות בצבע – כי הרמב"ם אומר "בכחול ובסרק", שהם צבעים. ההבדל בין כותב ורושם: כותב הוא כתיבת אותיות, רושם הוא עשיית תמונה או צורה או קו – משהו שיש לו משמעות אך אינו אותיות.

- קודם בפרק "רושם" הופיע בהקשר אחר (בקורע/משרט), ושם זה אולי התכוון לגירוד. אך כאן, בתולדה של כותב, זה בבירור פירושו painting, כי הוא אומר "כדרך שהציירים רושמים".

- שיעור של רושם – שאלה קשה: בכותב השיעור הוא שתי אותיות. אך ברושם – מה השיעור? הרמב"ם לא אומר בבירור. מובאת סברא: באותיות צריך שתי אותיות כי אות אחת בדרך כלל אין לה משמעות (למרות שלמדנו שאות אחת עם משמעות כן חייבת). אך רושם – אפילו סימן קטן – כבר יש לו משהו משמעות, ולכן אפשר ששיעור הוא כל שהוא. אך הרמב"ם לא אומר כל שהוא גם – הוא משאיר את זה פתוח.

מוחק את הרושם לתקנו – תולדה של מוחק על מנת לכתוב

הרמב"ם אומר: המוחק את הרושם לתקנו – חייב.

פשט: כאשר מישוהו מוחק את מה שצייר או שרטט, כדי לעשות את זה טוב יותר, הוא חייב. זו תולדה של מוחק על מנת לכתוב – בדיוק כמו מחיקת אותיות כדי לכתוב חדשות, כך גם מחיקת רושם כדי לעשות רושם טוב יותר.

מלאכת משרטט

הרמב"ם אומר: המשרטט – מי שמגרד לתוך קלף ועושה קו כדי לכתוב עליו – שתי אותיות תחת אותו שרטוט, חייב.

פשט: שרטוט פירושו עשיית קו (כפי שרואים בספרי תורה) כדי שהכתיבה תלך בסדר. השיעור הוא: השרטוט צריך להיות גדול מספיק שאפשר לכתוב שתי אותיות מעל (או מתחת) לשרטוט.

חידושים:

- שרטוט יכול להיות בגירוד או בעט: המנהג בספרי תורה הוא לגרד, אך יכול להיות גם שעושים קו בעט – גם לזה יש את אותו איסור של שרטוט. זו הכנה לכתיבה – קו שמשמש כהדרכה.

תולדת משרטט – חוט של סקרא

פשט: אפילו עור נמנה כדבר המתקיים, עור של אדם חי שונה – החום של הגוף מוחק את הכתיבה עם הזמן. לכן זה דומה לכתב שאינו מתקיים, והוא פטור.

חידושים:

- לא שבשר הוא "דבר שאינו מתקיים": הרמב"ם לא אומר שבשר הוא קטגורית דבר שאינו מתקיים. הוא אומר "דומה ל..." – זה דומה לדבר שאינו מתקיים, כי במציאות הכתיבה נמחקת דרך החמימות. ההבדל עדין: זה לא שהחומר גופא אינו מתקיים (בשר כן קיים), אלא התוצאה – הכתיבה – לא מחזיקה מעמד.

- שאלה שלא נפתרה: אנחנו יודעים במציאות שגם דברים אחרים נמחקים עם הזמן, מה ההבדל? זה נשאר כשאלה ללא תשובה ברורה.

מלאכת כותב – המשרטט על בשרו / הכורת על עור

הרמב"ם אומר: "המשרטט על בשרו צורת כתב – פטור." אך "הכורת על עור כתבנית כתב – חייב משום כותב."

פשט: מי שמגרד לתוך עורו החי צורת אותיות (בלי דיו) – פטור, כי זו לא כתיבה. אך מי שהותך לתוך עור (מת) אותיות – חייב משום כותב, כי זו דרך לגיטימית של כתיבה.

חידושים:

- מדוע חריתה על עור חייבת? כי חיתוך/גירוד אותיות בעור היא דרך רגילה של כתיבה. הראיה מהלוחות – "כתיבה משני עבריהם" – האותיות נחתכו דרך האבן, וזו הייתה כתיבה.

- "ורושם על עור כדרך הכתבנים כשר – פטור": אם מישוהו עושה רק רושם (בלי חיתוך) כדרך הכתבנים כשר, אך הרושם לא מחזיק מעמד – פטור. ההבדל: קריעה/כריתה על עור מחזיקה מעמד, אך רושם בלבד (scratching the surface) לא מחזיק מעמד.

מלאכת כותב/מוחק – המעביר דיו על גבי סיקרא

הרמב"ם אומר: "המעביר דיו על גבי סיקרא – חייב שתיים, אחת משום כותב ואחת משום מוחק." אך "דיו על גבי דיו, סיקרא על גבי סיקרא, סיקרא על גבי דיו – פטור."

פשט: כאשר מישוהו שם דיו שחור (דיו) על דיו אדום (סיקרא), הוא חייב פעמיים – (1) כותב: הוא כתב אותיות חדשות בדיו, (2) מוחק: הוא מחק את אותיות הסיקרא הישנות. אך דיו על דיו, סיקרא על סיקרא, או סיקרא על דיו – פטור.

חידושים:

- מדוע דווקא דיו על גבי סיקרא? כי דיו (דיו שחור) חזק יותר/טוב יותר מסיקרא (דיו אדום). הוא שיפר – הוא מחק כתיבה חלשה יותר והחליף בטובה יותר. זה גם כותב גם מוחק.

- סיקרא על גבי דיו – מדוע פטור? כי סיקרא חלש יותר מדיו – הוא לא שיפר, אולי אפילו החמיר. הוא לא מחק (כי דיו חזק יותר), והוא לא כתב (כי סיקרא חלש יותר). "הוא לא עשה כלום."

- דיו על גבי דיו / סיקרא על גבי סיקרא – פטור: כי הוא לא שיפר – זה סתם מיותר.

- הבדל מ"כתיבה על" (הלכה קודמת): קודם למדנו שמי שכותב על אותיות קיימות (באותו דיו) פטור משום כותב. כאן מדברים על מקרה שהוא שם צבע דיו אחר, שמביא את החיוב הנוסף של מוחק.

- בפעולה אחת שתי מלאכות: זו דוגמה איך במעשה אחד אפשר להתחייב על שתי מלאכות – כותב ומוחק בבת אחת.

מלאכת כותב – תולדה: רושם

כשרטוט.

- **בצבע או בלא צבע:** הרמב"ם אומר: וכן המשרטט בצבע או בלא צבע, הרי זה חייב. אין הבדל אם עושים את השרטוט בצבע או בלי צבע (רק גירוד) – כל עוד עושים רושם שמשמש כהדרכה לכתיבה, חיתוך, או מעקב אחר הקו, חייבים.

עד כאן פרק י"א.

הרמב"ם מביא: החרש והאומן שמעבירין חוט של סקרא על גבי הקורה כדי לחתוך אותה בשוה – הרי זה תולדת משרטט.

פשוט: זה אומר בעל מלאכה שיש לו חוט צבוע, הוא נותן לו "צקצוק" (הקשה) כך שיעשה קו ישר על העץ, כדי לחתוך ישר. אפילו כאן לא הולכים לכתוב על זה אלא לחתוך – זה עדיין תולדת משרטט, כי זו דרך לעשות קו הדרכה למה שעושים, שיהיה ישר.

חידושים:

- **"והגבלים" – חוצבי אבן:** הרמב"ם מבין את המילה "גבלים" (מפסוק במלכים) כחוצבי אבן. גם אצלם, כאשר הם מגרדים קו על האבן, זה

תמלול מלא

שיעור ברמב"ם הלכות שבת, פרק י"א – המלאכות של שוחט והלאה

הקדמה: הכרת הטוב וכבוד תלמידי חכמים

אנו לומדים רמב"ם, ספר זמנים, הלכות שבת, ואנחנו באמצע עיון בל"ט מלאכות. ואנו לומדים את הפרק האחד עשר, פרק י"א, ועוברים על שמונה מלאכות.

לפני שנמשיך בשיעור, צריך להודות מתוך הכרת הטוב. הכרת הטוב היא יסוד בתורה. יש לנו הכרת טוב עצומה לחברנו, הנגיד החשוב ר' יואל וועצבערגער, הידוע כבונה ומקים עולמות של תורה. יש לו מוסדות תורה ושיעורי תורה שונים שהוא מחזיק תחת חסותו, ויהי רצון שיהיה לו הנאה מהתורה שהוא מחזק, והוא מאפשר לאנשים נוספים להיות מעורבים, להיות נותני חסות.

חברותא: כן, ר' ישראל ישלם להם לכולם.

אנחנו באמצע הלכות שבת.

חברותא: לכאורה זה לא רק ענין של הכרת הטוב, יש כאן גם ענין של כבוד תלמידי חכמים, כי מי שתומך בתלמידי חכמים הוא גם חלק במצוות ללמוד תורה, זה לא סתם הכרת הטוב, זה גם ענין של תורה.

נפלא.

שיטת הרמב"ם בסידור הלכות שבת

המבנה של ל"ט מלאכות ברמב"ם

דיברנו כאן שהרמב"ם, אנו לומדים כאן את ל"ט המלאכות, אבל הוא מביא כאן רק את ל"ט המלאכות מהתורה. בסוף יהיו לו עוד כמה פרקים על כל ל"ט המלאכות, השבותים של כל ל"ט המלאכות.

דיברנו שזו דרך מעניינת וייחודית של הרמב"ם, כי למשל ראינו, אחרים כשהם מסדרים הלכות שבת, למשל הם עושים טיפול – יעשו תחת קטגוריה: טיפול בבעלי חיים, טיפול בבגד, טיפול בחולה – הכי מעשי שאפשר לחשוב.

אבל הרמב"ם לא חושב מעשית, והסיבה היא כי הרמב"ם נותן אותה תשומת לב להלכות שפחה חרופה או איך שהמזבחות יהיו שם בהלכות בית הבחירה, בדיוק כמו הלכות שבת. כי הרמב"ם, כשהוא לומד הלכות שבת, הוא כאן עוסק במצוות תלמוד תורה.

תלמוד תורה לעומת הלכה למעשה

יש הרבה אנשים שאומרים שהלכות שבת זה דבר נפלא ללמוד, כי כך יצאו ידי חובה מכל חשש מלאכה. זה טוב מאוד, אבל אם מסתכלים פשוט בהלכות תלמוד תורה, זה בדיוק להיפך.

יהודי שאצלו לא כל כך חשוב ללמוד על המזבח, או אני יודע על הלכות של משיחה, כמו משהו שנוגע כל שבת – הוא טוב מאוד, והלומד טוב מאוד. היהודי רוצה רק ללמוד, הוא רוצה שנה שלמה ללמוד סימן ש"ח, כל פרט במקצה שנוגע כל שבת.

אבל מדין תלמוד תורה צריך לסיים את כל תרי"ג המצוות ואת כל התורה, וזה מה שהרמב"ם אומר – לסיים תורה, ולא כדבר מעשי. הוא כאן כדי לכסות את כל התחומים בתורה.

אז מובן, אין כאן סתירה. הרמב"ם גם היה אומר שאחר כך צריך להיות איזה קיצור שולחן ערוך או שמירת שבת כהלכתה, אם יש שאלות שלא נעשות ברורות מתוך זה.

חברותא: אני לא כל כך בטוח לגבי זה. אני מתכוון, למעשה צריך ללמוד כי זה מעשי, אבל צריך ללמוד.

בסדר, אני לא רוצה להאריך בזה עכשיו. יש לי מחשבות על זה, בעזרת ה' אולי נתחיל כל שיעור ללמוד קצת על זה.

הקדמת הרמב"ם לעומת המשנה ברורה

חשבת, ואתה אומר הערה טובה מאוד. חשבת שצריך להיות מדייק – בעל המאור יש לו זמן להסתכל פנימה, אנחנו לא נסתכל עכשיו. יש את ההקדמה של הרמב"ם, צריך להשוות למשל להקדמה של המשנה ברורה בהלכות שבת, שמביא את היערות דבש, שמי שלא יודע הלכות שבת הוא גם מהשוכחי התורה.

אני חושב שיש שם חרוזא כזה, "יכלו כל מלאכתא רבתא דשבתא" – אני חושב שהוא מדבר כך, שמי שלא יודע פרטים של הלכות שבת עובר כל שבת על איסורי תורה, כי יש בורר ושאלות שונות שלא עולה על הדעת של אנשים שיש שאלות.

זה מאוד מעניין – הרמב"ם כתב בהקדמה, לא רק להלכות שבת, ההקדמה לכל הספר מדברת על הבעיה שאי אפשר להוציא מהגמרא הלכה, ואף אחד לא יכול, אפילו הגאונים אמרו שלא מבינים.

אבל הוא לא אומר שהבעיה היא שמחללים שבת. הוא לא מזכיר שזו בעיה. הוא מזכיר שיש בעיה – הוא אומר יותר בעיה תיאורטית: אי אפשר לקיים מצוות תלמוד תורה, אי אפשר לדעת מהגמרא מה הדין. אבל הוא אף פעם לא אומר שממילא מחללים שבת.

זה היה, לכאורה זה היה מתאים לפי המחשבה של היערות דבש, שצריך לדעת בדיוק איך לשים את החולנט על הפלטה, כי הרמב"ם אומר שאף אחד לא יודע איך לשים את החולנט על הפלטה.

אני לא יודע אם זו לא באמת בעיה, כי יודעים כן פחות או יותר, אפילו לא מהשולחן ערוך, איך מתנהגים, איך יש חינוך טוב, פחות או יותר יודע. מובן, כשיש שאלה צריך לשאול רב.

אם לרב יש בעיה, הרב לא יודע איך ללמוד גמרא וקשה לו להבין, צריך להסתכל ברמ"א ובגאונים, הוא מתבלבל. אז הרב – אפשר לומר שזה ספר בעצם לרבנים, שהרב צריך להשתמש בשיקול דעת לדעת מעשית להחליט.

שיטת הרמב"ם בתלמוד תורה

בסדר, הרמב"ם סובר שקודם אדם צריך לסיים כל התורה כולה, ואחר כך בוודאי אפשר להתעמק יותר בדברים שנוגעים יותר לעתים קרובות. אבל מצוות תלמוד תורה היא שאדם ידע הכל בכל התורה כולה.

שוחט. **שוחט – חייב**. מי ששוחט בעל חי.

הברותא: אהם. כן, אבל שוחט משמעותו בעל חי. קודם היה לו סוחט כסוחט, סחיטה. שוחט זה שוחטים.

כן, חייב.

נטילת נשמה – עיקר המלאכה

אומר הרמב"ם, **ולא שוחט בלבד**. עיקר המילה שוחט היא לא...

הברותא: אה, זה כמו מעין מלאכה כזו.

זו לא המילה שמזלפים את הדם או משהו המעשה. אלא זה התוצאה שיוצאת מזה. זה הורג. מתקיפים אדם. עושים אדם פחות חי.

הברותא: או בעל חי?

אין הבדל אם עושים שחיטה. אין הבדל איך עושים את זה – אם זו שחיטה, אם זו נחירה. נחירה משמעותה גם לחתוך את הראש, אבל לא עם סכין, לא עם הלכות שחיטה, כך אני מבין. או כשעוקרים בכל דרך אחרת – חייב. כי המילה היא נטילת הנשמה.

זה כבר בגמרא, שאלה מה עיקר שוחט – האם הדם או זה. הגמרא אומרת משום נטילת נשמה. המילה היא שם נטילת הנשמה. ממילא, בכל אופן שעוקרים, אפילו לא יהיה עליו דם, או אין הבדל מה.

דיון: למה שוחט הוא אב מלאכה

הברותא: מה אתה אומר?

כן, כן. זו אחת מאבות המלאכה. הגמרא אומרת שכולם צריכים להיות באותו סוג מלאכה, לא להיות תולדה. זהו. שוחט משמעותו הריגה.

הברותא: מה?

כן, כן, טוב מאוד.

הברותא: לא, שם הגמרא רוצה לומר שהוא חייב גם משום צובע וכדומה, אבל הרמב"ם מביא...

צריך לדעת למה הרמב"ם לא מביא את זה, אבל הרמב"ם מביא את העיקר – שיש אב מלאכה שנקרא שוחט, שזה משמעותו נטילת נשמה.

הברותא: כן. טוב מאוד.

חונק – תולדה של שוחט

הברותא: כן. עכשיו אפשר ללמוד חונק.

אז אתה רואה מעניין – חונק, שוחט, אבל לא מתכוונים לכל דרך של הריגה. משהו דומה לשוחט.

הברותא: כן, רק סוג מסוים של הריגה. בואו נראה.

אהא, מעניין. חונק הוא חייב, **עד שימות**. אם מישו חונק, הוא עושה חניקה, שמתים בדרך אחרת, על ידי חוסר חמצן, לגמרי בדרך אחרת – **הרי זה תולדת שוחט**.

למה חונק הוא תולדה ולא אב

אי אפשר לומר שזה האב של שוחט, כי זו דרך אחרת. כל הדברים הקודמים שהוא מנה יש להם דמיון לשחיטה – להכות עד שמתקבץ דם, או עד שהוא מאבד דם, וכדומה הדברים.

הוא אומר כך: המילה שלו היא נטילת הנשמה, אבל הצורה שלו הייתה באופן שחיטה. אז הדברים שהצורה שלהם, הדרך איך עושים נטילת נשמה, דומה לשחיטה – זה ענין המלאכה. אבל כשעושים את התוצאה שהנשמה תצא באופן אחר, זה גם אותו איסור, זו תולדה, כי אין לה אותה צורה.

אז חניקה הורגת בדרך אחרת. **הרי זה תולדת שוחט**.

ומובן שהרמב"ם לא מתכוון דווקא לחונק, אלא לכל דבר דומה לחונק. אבל אדם מוצא דרך – הוא הולך לחסום אותו, לתת תרופה שהוא ימות – זה גם יהיה אותו דבר כמו חונק. הוא יגיד: אין לזה צורה של הוצאת דם, של הריגה על ידי משהו דומה לשחיטה.

אבל החיים שלנו לא... החיים שלנו דומים יותר לרמב"ם, כי לומדים עם הילדים שלנו בבא קמא ובבא מציעא, לומדים אותם למדנות. אבל גם רואים שכן חילקו שמצוות תלמוד תורה לא תלויה בהלכה. אף אחד מעולם לא אמר שצריך ללמוד תורה כדי לדעת איך להתנהג. זה אולי ענף – צריך גם להיות קשור להלכה למעשה, אבל קודם למדו ללמוד למדנות. כך אפילו הישיבות מסודרות. זה פשוט לא הדרך שהרמב"ם כותב.

הברותא: אבל מה הרמב"ם רואה אצל כלל ישראל?

בסדר, בואו נדבר בטענה של רמב"ם. אנחנו מדברים כל הזמן על הירושה שהוא אמר. אני לא לומד רמב"ם כי אני רוצה ללמוד הלכה למעשה. זו הטענה כאן, כאילו מישו אומר "אתה לא יכול ללמוד רמב"ם שזה לא הלכה למעשה". אתה יכול לשאול, מה עם ההלכה של לדעת כל התורה? למה אתה לא מקיים את ההלכה? זו הלכה.

אנחנו לא לומדים רמב"ם כמדריך מעשי. כבר אמרנו כמה פעמים שמי שכותב את ההלכה בעיתון, הוא כבר מביא כל אחרון. יש מי שאומר שהשורות הטובות ביותר בעיתון שיצא אתמול בדפוס הן מוסר השבוע.

צריך ללמוד קודם תלמוד תורה לדעת מה אומר הרמב"ם, להיות בקיא בכל התורה כולה. מה מבינים מהתורה?

טענת השולחן ערוך הרב

לגבי זה אפשר לחשוב כמו שתי טענות. מישו יכול לומר, "בסדר, אתה רוצה לקיים את המצווה של ללמוד כל התורה כולה? קודם צריך להסכים עם הרמב"ם שיש באמת מצווה כזו – כי זה מה שמשמעותו תלמוד תורה, לדעת את כל התורה."

השולחן ערוך הרב, למשל, מסכים, אבל לא לגמרי מסכים. השולחן ערוך הרב מסביר, טוען שלא יוצאים ידי חובה מלימוד הרמב"ם, מפני שאי אפשר לפסוק מהרמב"ם. זו קצת טענה.

למה אי אפשר לפסוק מהרמב"ם? כי הרמב"ם לא מביא את הטעמים, הוא לא מביא את המקורות, הוא מביא רק את ההכרעה. לכאורה אפשר לומר שהרמב"ם הוא כן רק כך מעשי, ולכן לא יוצאים תלמוד תורה בזה, וממילא צריך כן לדעת וצריך ללמוד גמרא.

זה לא מתחיל. הוא לא בא למי שלומד למשל דף היומי לפי אותה שיטה, והוא מסיים, שהוא יותר מקיים את המצווה של ללמוד כל התורה כולה ממי שלומד את הרמב"ם.

איזה שרשרת – האם הרמב"ם אמר בחזרה שמה זה אומר? הרמב"ם לא מסכים עם זה. הרמב"ם בטח סובר שתלמוד תורה משמעותו לדעת בדיוק מה כתוב ברמב"ם, והראיה – הוא כתב כך את הספר.

ראיתי שרבי ירוחם מאיר אומר שהשולחן ערוך הרב מדבר על לימוד הרמב"ם כשלא מסתכלים בכסף משנה. הרוב שמסתכל בכסף משנה – זה הבית יוסף. אתה יודע, הם אומרים בערך את הדברים שהבית יוסף מתייחס אליהם.

אבל אני חושב שהרמב"ם אמר שכך צריכים ללמוד, והם לומדים בזה תלמוד תורה. אז יש בזה תלמוד תורה להיות בקיא יותר בשבת. זה גם אמת, כי ללמוד הלכות שבת שם הרבה יותר ארוך מללמוד כל הלכות שבת של הרמב"ם. זה כבר חסר.

אז יוצא שיש בקיאות רחבה יותר בשבת. איך מסתכלים על שבת הרמב"ם עם ההלכה? אחר כך אפשר להיכנס לפרטים הקטנים.

הברותא: כן.

בסדר. בואו ניכנס פנימה, כי השיחה שלנו ארוכה מדי על זה.

הברותא: בסדר, בואו נלמד הלאה.

הלכה א: שוחט – אב מלאכה

הברותא: שוחט.

בואו נלמד, ובפעם הבאה נוכל לדבר עוד על החקירה.

דג – דג

לפיכך, הרמב"ם מנה דג, דג. בדרך כלל, דג – הדרך איך הורגים דג, עצם התפיסה היא דג.

תולדה דשוחט: המוציא דג מן המים

כן, הגמרא מדברת על זה. בקיצור, תפיסת הדג עצמה הורגת בדרך כלל. דווקא בזה שזה לא אב, זו תולדה.

לפיכך, המוציא דג מן המים והניחו עד שמת – זה גם אופן של חניקה, כי חיותו במים. כמו שאדם הוא מהמים, שמים אותו לתוך המים שלו, כמו שלמדנו בנלכד בצד. אז כאן אחרי שמוציאים אותו, מניחים אותו למות עד שמת, חייב משום חונק.

מה מעניין, החידוש כאן הוא שזה חונק, כי היית יכול לומר שזה רק גרם. כן, הוא מת כמה דקות אחר כך או מה, אבל זה נקרא חונק. זו הרצחיה, שוחט, חונק, מה שלא יהיה. לא ממש חונק, אבל זה אומר, ממילא זו תולדה דשוחט.

שיעור החיוב: כיון שייבש בו כסלע

ולא עד שימות – מתי הוא חייב? **כיון שייבש בו כסלע אצל סנפיריו**. כשהדג נעשה יבש, זאת אומרת כשהוא כבר מספיק זמן בחוץ מהמים שנעשים כתמים שהם יבשים.

כמה גדול צריך להיות הכתם? גדול כסלע באזור הסנפירים. איך זה נקרא, הסנפיר, הנוצות, נוצות הדג שלדג הכשר יש, אם נעשה מספיק יבש באזור הדג ליד הסנפיר שם, חייב, כי מכאן והלאה הוא כבר לא יכול לשרוד. **שאינו יכול לחיות** – כשהוא כבר כל כך הרבה זמן מחוץ למים שכבר התחיל להתייבש, הוא כבר לא יכול לחיות, אפילו אם זה עוד יקח קצת זמן הגסיסה, זה כבר נקרא שהוא הורג.

נפקא מינה של השיעור הזה

למאי נפקא מינה? בא שני הורג אותו לפני כן, ורוצים לדעת מי... משהו שואל שאלה טובה, מי אומר שאולי זה כן יכול לחזור לחיות? אה, הרמב"ם אומר ששאינו יכול לחיות. או שהוא הוציא והיה לו בכוונה להחזיר אותו והוא שכח או מה, מה שלא יהיה, שידעו באיזה, כמה זמן. יכול להיות שההלכה קצת נוגעת, כן.

הלכה: הושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר

אז כך, אני רוצה לדעת, **הושיט ידו** – מה קורה אם אדם עשה דבר כזה, בהמה שהיא מעוברת, הוא שלף את העובר, והעובר מת מזה.

הושיט ידו למעי בהמה ודלדל – מה משמעות דלדל? שלף? אני לא יודע בדיוק מה המילה דלדל משמעותה, איך שזה תלוי, אבל זה תלוי, הוא חתך אותו, אני לא יודע, הוא הוריד אותו בקיצור. ודלדל, זו אותו שזה לא נשאר יותר עם הרחם והילד לא יוכל יותר לחיות עם האם, חייב.

הוא חייב, כי העובר נקרא בעל חי, יש נטילת נשמה על עובר. זה מעניין, לא אומרים שכמה זמן, למשל לגבי רציחה עד שלושים יום עדיין לא נקראים רוצח מלא. אבל לענין רציחה, כן. זה ספק אם הוא יחיה. זה ספק נפל. אבל בהמה, זה נקרא שוחט. כן, דבר מעניין. חייב כשוחט.

זו שיטת הרמב"ם. יש שיטות אחרות איך ללמוד את ההלכה, אבל הרמב"ם אומר את השיטה.

הלכה ב: באילו בעלי חיים חייב משום נטילת נשמה

בסדר. טוב. אומר הרמב"ם הלאה, איזה סוג בעל חי יש שחיטה? צריך לדעת בוודאי שזה בעל חי אמיתי שיש לו נשמה שאפשר לקחת, נטילת נשמה. אני לא מתכוון למילה נשמה, אבל יש לו חיים והוא לא נחשב בעל חי חלש יותר. בואו נראה אותו.

בעלי חיים שחייב עליהם

הרמב"ם מנה מה נקרא גם נטילת נשמה: **"שאיין פריין ורביין מזכר ונקבה"** – שהם מתרבים מזכר ונקבה, **"או נבראין מן העפר כמו הפרעושים"** – או שיוצאים מהאדמה כמו פרעושים.

תרגום לעברית

פרעוש הוא פשפש, כן, פרעוש הוא כינה. זה לא כינה, כי אומרים כינה. הרמב"ם לא יגיד... לא, מה שאני זוכר כן, בנדה י"ח קוראים לזה, פרעוש זה לא כינה. פרעוש הוא סוג של מעופף, סוג של זכוב שבא מעפר.

"ההורג אותן חייב כהורג בהמה וחיה" – מי שהורג אותם זה כמו שהורג בהמה וחיה.

חידוש: הגודל לא משנה

הרמב"ם ענה כאן על השאלה. משהו שאל האם לפיל יש יותר חיות מאשר לזכוב. אומר הרמב"ם, לפיל ולזכוב יש אותה חיות. יתרה מזו, כי אין חילוק בגודל, אפילו אם הם קטנים.

הדבר הוא שהם בעל חי רגיל שנברא כמו שהטבע עושה שבעלי חיים נבראים. אבל יש עוד דרך איך בעלי חיים נבראים, אומר הרמב"ם, וזה בגמרא, שזה לא נקרא בעל חי.

שרצים הנוצרים מן הגללים – פטור

הרמב"ם אומר, **"שרצים שנוצרים מן הגללים או מן הפירות שהבאישו"** – שהם באים מגללים או מפירות שהתקלקלו, **"מן הטיט או מן הפירות שהתלעו וכיוצא בהן, כגון תולעים של בשר"** – איך רואים דבר כזה? תולעים של בשר, בבשר נעשה, בשר מתקלקל, מתחילים לבוא עליו תולעים, וגם בקטניות יש תולעים.

"ההורגן פטור" – מי שהורג אותם פטור, כי הז"ל אומרים שהם לא נקראים בעל חי אמיתי. דבר מופלא, יש הרבה דיבורים על זה, אבל אנחנו נמשיך הלאה. כך פוסק הרמב"ם, שהם לא נקראים בעל חי.

החילוק בין עפר וגללים

הרמב"ם לא אומר שהחילוק הוא לגמרי, האם זה גולד מזכר ונקבה או מהאדמה. כי פרעוש, נכון, אז החילוק הוא שפרעוש שנעשה כן גם מעפר, אומר הרמב"ם שבכל זאת הוא חייב.

אז הרמב"ם עושה חילוק של משהו, הקטגוריה הראשונה שהם חשובים, הם מעפר או מזכר ונקבה, והשני שהוא מגללים ומפרש וביצה, זה שצריך לבוא ממשו או נושי, מהפירות המקולקלים, אין אבא ואמא, אבל עפר זה דבר נורמלי, עפר זה עדיין.

כאן יש מחלוקת ראשונים שמתווכחים על זה, אבל זה מה שהגמרא... הראשונים אומרים, גם הפרעוש הוא כמו הרמשים, מה לא? נכון, הם הולכים עם הגדר הנכון של זכר ונקבה.

הערה: תורה ומדע

מובן מאליו, אנחנו לא יודעים על שום מציאות שזה באמת נעשה מהעפר, אבל זו כבר שאלה של תורה ומדע, מי שעוסק באתו סוגיא שילמד שם. כן. ספר הברית מדבר על זה, אבל אין כאן המקום להאריך.

הלכה ג: המפלה כליו בשבת – דין כינים

אומר הרמב"ם הלאה, **"המפלה כליו בשבת"** – מי שרוצה לנקות. מה זה המילה "מפלה"? לשון "אשרי יפלי לנדלו ואביון"? אני לא יודע. לפלות. מפלה זה תרגום של מפלה. הוא אומר אל"ף. יש לנו מילים כאלה, "שבים", "קדרה", "מפלה", מילים כאלה שאנחנו מוצאים לעיתים רחוקות. הוא מתכוון לנקות את הכלים מתולעים, מלכלוך או כדומה שיש בצדדים.

"המפלה כליו בשבת" – אה, כינה. כשלא היו היגינה כל כך טובה, היה נעשה כינים בכביסה לעיתים קרובות. ואם משהו מחפש אותם... לנקות את הכביסה שלו בשבת, **"מולל את הכינה וזורקה"** – מותר לו לתפוס את הכינה ולהוציא אותה, אבל הכינה יכולה להתחמק ממנו במהירות, צריך הוא קודם לתת לה מכה טובה. הוא צריך לכווץ אותה קצת.

מותר לו לתת כיווץ כזה, או לכווץ קצת את התולעת שהוא רוצה להוציא משם, את הכינה שהוא רוצה להוציא, סליחה, **"וזורקה"** – ולזרוק. זה

"ועקרב שבחדייב" – נשמע כמו שם ערבי של עיר. עקרב זה סוג של... איך קוראים לזה באנגלית? עקרב כזה? דומה לנחש עם כמה רגליים קטנות, כן. מרבה רגלים.

"ונחש שבארץ ישראל, וכלב שוטה בכל מקום" – ובכל מקום יודעים שכלב שוטה הוא סכנה לאדם. אם אדם ננשך מכלב שוטה, כן.

כל אלה הם מזיקים, זו סכנה לאנשים שהם מסתובבים. **"מותר להרוג אותן בשבת כשיראו אותן"** – מותר להרוג אותם בשבת כשרואים אותם. אפילו לא יודעים בוודאי שהם הולכים להרוג, אבל הואיל ואם הוא ילך לנשוק הוא יהרוג, זה ספק פיקוח נפש, מותר להרוג בשבת כשרואים אותם.

שאר מזיקים – רצין אחריו לעומת יושב במקומו

"אבל שאר כל המזיקין" – כל שאר המזיקים, זה כך: **"אם היו רצין אחריו"** – כן, אז זה פיקוח נפש. מותר להרוג, כי הם יכולים לפעמים להרוג. אז אם הם רצים, נראה שעל ספק אחד מותר לחלל שבת, אבל על כמה ספקות לא. אם הם רצים אחריו, כבר קרוב מאוד שהם יהיו סכנה לאדם, אז מותר להרוג אותם.

אבל אם הם מתרחקים מהאדם, או יושב במקומו – הם יושבים, הם עושים את העסק שלהם, הם לא מפריעים – או שהם בורחים מאנשים, אז אסור להרוג, כי אז הם לא סכנה.

דיון: מה זה "דורסן לפי תומן"?

"ואם דורסן לפי תומן" – אם אדם התעורר במקום שיש... הרמב"ם אמר הלכה שאסור להרוג מזיק. אומר הרמב"ם, מה קורה עכשיו אם אדם מתחיל לדאוג שתחת רגליו יש כמה מזיקים זוחלים עכשיו? הוא הולך על המזיקים, או שהוא הולך על כולם, ואם דורסן לפי תומן – הולך על מזיקים? לכאורה, ואם דורסן שייך על מזיק? ואם דורסן...

אה, דורסן – הם, המזיקים. אוקיי, אם יש מזיק שאסור להרוג, כי זה מין מזיק שהוא יושב במקומו, והוא עושה אותו מכוון בסוף... זה המשך של היושב במקומו. **"ואם דורסן לפי תומן בשעת הליכה"** – אם הוא הורג, אבל אם הוא... לומדים את זה כך, כי הוא מחפש אותם להרוג. אבל אם הם בדיוק תחת רגליו...

המגיד משנה מתרגם שזה קצת עקיף. זה אומר, מזיק שהוא ספק פיקוח נפש. הוא לא בטוח... הוא לא על הרשימה של חיות ממצרים... הוא לא על הרשימה של חיות מסוכנות, אבל הוא כן קצת מסוכן. לא סתם זכוב שלא עושה כלום. מזיק קטן הוא.

אז אם הוא רץ אחריו, מותר לכתחילה. אם הוא יושב בבית, אסור. לכאורה אסור מדרבנן, מדאורייתא מותר גם. בטוח מדאורייתא בכל מקרה, כי זה... אני לא יודע למה מותר מדאורייתא. זה נטילת נשמה, אבל זה חלק אחר לפי הרמב"ם.

על כל פנים, זה ספק פיקוח נפש, אז יכול להיות שמדאורייתא מותר. אז במקרה הזה, הרבנן לא מתירים. הרבנן אומרים: "בוא הנה, זה לא ממש פיקוח נפש". צריך להבין את זה, כי קשה מאוד להבין כאן את ההגדרה. לכאורה הכל ספק פיקוח נפש. צריך ללמוד שהמגיד משנה מתקשה כאן. זה איזה רמה, זה לא כל כך מסוכן. אוקיי, הוא בורה, אז תן לו לברוח.

פירוש 1: דבר שאינו מתכוון (נדחה)

אני רוצה לומר פירוש כזה, כי בטעות חשבתי אחרת, שהרמב"ם מדבר על כשאנחנו הולכים במקומות שיש בעלי חיים, ואתה דורך עליהם לעיתים קרובות בלי לדרוך. אה, אין בעיה, כי אתה לא התכוונת.

אז אני חושב שמה שהוא אומר כאן זה גם כך – אם בעל החי שוכב על הרצפה ואתה דורך עליו, אז לא בטוח שאתה הולך להרוג אותו עם זה. אולי אתה רק תזיק לו, שזה רק יגרום לו להיות מזיק.

אומר, לא תחשוב שזה אומר כאילו הוא הורג אותה קצת. מותר לו לכווץ אותה, הוא לא צריך לפחד מזה.

מותר להרוג את הכינה

הוא מסיים את ההלכה, הוא מסיים את ההלכה, כי לא תחשוב שהרמב"ם יגיד, **"ומותר להרוג את הכינה בשבת"** – מותר להרוג כינים בשבת, כי כינים זה לא כמו בעל חי, כמו הרמשים שאסור, אלא כמו הרמשים שבאים מלכלוך. אז זה גם בא מלכלוך, זה בא מהזיעה של האדם, מזה יוצא כינים.

דיון: סתירה בין שתי ההלכות

אז ההלכה היא קצת בעיה, כי כאן כתוב בעוד רגע, מולל, זה אומר שהוא לא יכול להרוג, הוא יכול רק כמו שאתה אומר, לכווץ קצת ולזרוק. בשורה הבאה כתוב שמותר להרוג כינים לכתחילה. אז מה החילוק בין שתי ההלכות?

אז כאן יש תירוצים שונים במפרשים, אני לא יודע.

תירוץ השולחן ערוך הרב

אז בואו נגיד איך השולחן ערוך הרב אומר את זה, כי נראה שהוא עושה סנס, וסתם זה בא כך בסוגיא. הוא אומר שכשמישהו עוסק בזה והוא מנקה את הכביסה שלו, מלבד כינים הוא יכול למצוא גם דברים אחרים, למשל פרעושים, אני יודע, דברים שכן אסור. אומרים לנו שלא ימהרו להרוג. מולל צריך, שזה לא ממש הריגה, שאולי זה רק ספק האם זה מת מנטילת נשמה, מותר. אבל להרוג לא, כי אולי אחר כך יהרוג משהו שאסור.

אבל אם הוא מוצא כינה, כשאז הוא לא עוסק, אין את הגזירה, הוא מוצא כינה, הוא יודע שזו כינה, מותר להרוג אותה, כי כינה באה רק מזיעה. כך לומד השולחן ערוך הרב את ההלכה.

אבל זה מסתדר עם החילוק, כאן כתוב "מפלה כליו", ואחר כך כתוב הלכה נוספת על "הורג כינה".

חילוק בין "פטור" אצל הרצים ו"מותר" אצל כינים

אבל כאן יש עוד דבר, שהרמב"ם אמר שהרמשים זה פטור, אסור להרוג רמש שבא מפירות, פטור אבל אסור. כאן כתוב מותר, כינה מותר כן.

אז אומרים שכינה היא צער לאדם, זה גירוד, משהו שצריך להיפטר ממנו. לכן לא גזרו על זה, הם רק גזרו על רמשים או שרצים אחרים.

לכן, אצל "מפלה כליו" אפשר להבין את הפירוש של השולחן ערוך הרב. אצל "מפלה כליו" יש את החשש של כינה או אני יודע, פרעוש, אז מחמירים. אבל כשאין את החשש, ויש מקום צער, כן.

הלכה ד: חיה ורמשים נושכים וממיתים

יפה מאוד. אז אומר הרמב"ם הלאה... עכשיו אפשר למצוא עוד אופן שמותר. כן, סוגי בעלי חיים.

אומר הרמב"ם כך: **"חיה ורמש שהם נושכים וממיתים ודאי"** – סוגי חיות וזוחלים שכשהם נושכים הם הורגים בוודאי, הם ממש מסוכנים, **"כגון זכוב שבמצרים"** – זכוב זה דבורה? לא, זכוב זה זכוב.

מינים שמותר להרוג בשבת – חיות מסוכנות

אומר הרמב"ם הלאה: **"עוד יש מינים אחרים שמותר להרוג אותם בשבת"**. עכשיו אפשר למצוא עוד אופן שמותר כן להרוג סוגי בעלי חיים.

אומר הרמב"ם כך: **"חיה ורמש שהם נושכים וממיתים ודאי"** – סוגי חיות וזוחלים שכשהם נושכים הם הורגים בוודאי, הם ממש מסוכנים – **"כגון זכוב שבמצרים"** – הדבורה...

זכוב זה דבורה? לא, זכוב זה זכוב נראה לי. צרעה. זכוב זה בדרך כלל סוג של זכוב, יתוש ממצרים, איזה סוג של בעל חי מעופף ממצרים.

"וצרעה שבנינה" – הצרעה מגינה. בתורה כתוב "גם את הצרעה ישלח ה' בך עד אבוד". נראה שבמזרה התיכון, באותם אזורים, יש דבורים מאוד אגרסיביות שיכולות להרוג.

אתה לא מדבר על הלכות דבר שאינו מתכוון, כי הוא לא היה בטוח בכוונתו. הוא מזיק, הוא מדבר על זה.

פירוש 2: הוא מחפש לגרש, לא להרוג

אז, לכן הוא טוען, כך טוען המגיד משנה, שהוא מדבר – הוא כן מתכוון להרוג, אבל "דורסו לפי תומו". כך כתוב בלשון, "דורסו לפי תומו". לא שהוא הולך, הולך על גבי מקומות, אולי שם מותר לפי רבי שמעון, כמו ההלכה. אבל הוא דורס לא באופן שהוא עומד עם כלום, הוא נותן לזה כיוון בדרך – מותר. אז זה אולי באמת ההלכה.

אולי אפשר לומר שהמציאות מתכוונת קצת אחרת. תחשוב כך: בוא נגיד, חתול פראי כזה רץ סביבך. אתה מתחיל לדחוף עם הרגל שלך, כן, להפחיד אותו – זה כמו "בורחים לפניו". אתה מתחיל לדחוף, ותוודא, אתה לא מחפש להרוג אותו. אתה מתחיל לדחוף שהוא יברח, ואם זה לא הצליח, ונתת לו דחיפה חזקה יותר שהוא מת, הוא לא חושש, כי אתה לא חיפשת דווקא להרוג אותו.

אולי זה מה שהוא מתכוון. זה אומר, כשאתה מחפש להתמודד איתו, לגרש אותו, והרגת אותו, זה דבר שאינו מתכוון, ואולי לא פסיק רישא.

מחלוקת רש"י ורמב"ן

אוקיי, הרמב"ם מביא שיש מחלוקת רש"י והרמב"ן. רש"י סבר שזה מתכוון באמת כמו שאתה אומר, שמותר רק כשמישהו מתכוון באמת. והם לומדים שזה מתכוון אפילו מתכוון. ההיתר כאן אין כאן עבודה אמיתית ממש. ההיתר הוא בעצם פיקוח נפש. החכמים לא רצו שדבר כזה שלא לגמרי מסוכן ירדפו אחריו ויהרגו בפירוש, אבל הם כן התירו באופן שהעולם לא תופס מה זה אומר בדיוק לפי תומו.

קושיא: מה זה "לפי תומו"?

זו השאלה של לפי תומו, כי לפי תומו שאתה אומר זה בדיוק הפוך מלפי תומו. זה יותר עם ערמה. לפי תומו אומר תמימות. אתה אומר הפוך של תמימות – שהאחר יחשוב שזה היה תמימות.

בדרך כלל כשמישהו עושה משהו בתמימות, כשהוא מזיק למישהו: "אה, לא התכוונתי, זה היה בתמימות." כן, כן, אני מבין מאוד טוב.

אוקיי, עד כאן הלכות שוחט. איפה שהוא מתכוון כאילו להנאתו, בוודאי לא בתמימות. הוא דורסו, כמו שהגמרא של היום מביאה.

פירוש הרמב"ן

לא, על זה אני חושב שהפירוש לא מוחזק. אני לא יודע אם מישהו לומד כך, אבל כי הוא מחפש לגרש אותו והוא הורג אותו – דורסו אומר שהוא דוחף אותו. הוא עומד, בא לו תחת בעל חי תחת... הוא הולך לתפוס את בעל החי ולהרוג אותו. יושב על מקומו.

אבל מה שהוא מתכוון לומר כאן זה שהוא יכול להילחם איתו, הוא יכול להילחם איתו ולדחוף אותו ולדרוס אותו, והוא לא צריך לפחד שאולי אני אהרוג אותו. כי כל עוד אתה מתכוון להגן על עצמך ולגרש אותו, אתה יכול לדרוס אותו, אתה יכול להילחם איתו אפילו אם אולי הוא ימות מזה.

אבל הרמב"ם מתכוון לומר שאתה לא צריך לפחד מלהילחם עם בעל חי אם זה לא פיקוח נפש. מה, אתה רוצה לעשות רק פירושים חדשים, שזה לא יותר גרוע מהפירוש הקודם, אבל זה לא מסתדר, כמו שדיברנו, זה לא מסתדר.

מסקנה: הפירוש הטוב ביותר

אבל מה זה "דורסו לתומו"? זה פשוט מילים מזויפות. הוא דורך אותו להרוג והוא עושה את עצמו בתמימות. זה לא אומר "לתומו". "לתומו" אומר

כשהוא לא מחפש להרוג, אלא הוא מחפש להגן על עצמו והוא דוחף אותו. "שלא זה ליכא" זו מילה קצת קשה. "שלא זה ליכא" – הוא מתמודד איתו. "שלא זה ליכא" בשעה ש... ההורגו מותר. זה מה שהוא מתכוון. "לתומו" אומר מזויף, בדיוק, זה אומר מזויף. והרמב"ן למד כך תרגום בגמרא. אני לא מאמין שיש תרגום טוב יותר בגמרא מאשר הרמב"ן.

אה, אתה משתמש במין לא חכמה לפעמים. כן, זה קורה מפעם לפעם.

מפשיט – מפשיט את העור

תגיד את ההמשך. שלוש המלאכות הבאות הן שלוש מלאכות דומות מאוד. אחרי שכבר חשטנו את בעל החי, אנחנו מחפשים עכשיו ליצור קלף. זה סוף השיעור של מלאכות שעושים מצד צבי.

דיגרסיה: הסדר של ל"ט מלאכות

זה מעניין – זה הסוד למה, למשל, היית יכול עכשיו להתחיל לומר מבשל. אני לא יודע, הוא הולך לבשל את הבשר. לא, במשכן לא אכלו בשר. היה רק העורות שעשו, ועבדו לירי... ות... עשו צלי, צלו בשר. לא צריך... לא היו צריכים עורות בשר.

זה לא קשור למלאכת המשכן. מלאכת המשכן לא אומרת מלאכת הקרבנות. זה אומר פעם אחת מלאכת עשיית המשכן. יש כמו הסדר – כאן כתוב אצל גוזה שהיו צריכים לגזוז את הבהמות. אז, הצורך בבהמות הוא רק כמו עורות אילים מאדמים, אני יודע מה היו צריכים לעבד. או שהיו צריכים לכתוב על... המשכן היה פרשיות דברים שהיו צריכים לכתוב. היתה כתיבה שהיו צריכים בבית המקדש.

לא, אבל להכין את המשכן, היה... בארון של המשכן היו פרשיות שהכהן צריך לומר, פרשת הקהל ומה שיש שם...

לא, לא, לא. הכתיבה של המשכן אינה אמיתית בסדר

לא, לא, לא. הכתיבה של המשכן אינה אמיתית בסדר. הסדר לא מתאים לגמרי עם הכתיבה של המשכן. כתיבה היא כמו הסימנים שכותבים על היריעות, הגמרא מדברת משהו על זה. מה שכותבים על הקרשים, מה לשים ליד מה. הגמרא מדברת על זה, על הסדר, אם זה הסדר.

בכל מקרה, לא, אני אומר סתם, כי מזה עומד כאן אופה. כי הסדר של הפרשה מדבר על אופה. מה היה... אופה פירושו גם... כן, אבל זה לא מתאים למשכן. הסדר של הפרשה הוא סברא אחרת ממלאכת המשכן.

מחסידות למדו שאופה הוא אותו דבר כמו מבשל, רק לא כתוב מבשל כי זה מדבר על פת. פת הוא מן אופה, אבל בעצם זה אותו דבר.

מפשיט – השיעור

אוקיי, חזרה למעשה של... אז, אחרי שיש את החיה שהרגו אותה, אז צריך להוריד את העור.

זה כך: "המפשיט" – מי שמפשיט את העור, אפילו לא את כל העור, הוא מפשיט חתיכה מהעור – "כדי לעשות קמיע" – זה השיעור, נכון?

כן, כדי לעשות קמיע. הוא מתכוון לומר הרמב"ם, שכאשר הוא עושה זאת כי הוא רוצה את העור, לא למשל כי הוא רוצה את הבשר. מי שמפשיט עור כי הוא רוצה לבשל את הבשר...

יש שיעור. בכל מלאכה, הדבר הראשון שעומד הוא השיעור. זה השיעור. השיעור עור... שיעור, כמה גדול קמיע? כמה הוא המינימום של מפשיט שחייבים עליו? כמו מעבד – כל הענינים של עור יש להם את השיעור לעשות קמיע.

כן, השיעור של קמיע. טוב מאוד.

אבל זה מעניין, אבל השיעור הוא גם אמת ש... על הכל יש שיעור, שיעור כוסות כמים. כן. אבל הוא מפסיד את העור, כי הוא רוצה את העור.

יש כן משהו, אני מתכוון בשביעית יש משהו מתי מותר למלוח ירקות, אבל הגמרא אומרת שם שזה לא דאורייתא, זה משהו בגלל מתקן או מה. אבל המילה "מעבד" היא, זה ששמים מלח וזה משנה את המרקם של הדבר, הוא דין בעורות ולא דין על דברים אחרים, על אוכלין על כל פנים אין דין כזה. אני לא יודע, הרמב"ם לא אומר למשל אם אתה מולח אותו כדי שיהיה ג'רקי, אני יודע מה, זה לא עבירה של מעבד.

הברותא ב: עורות שהולכים לאכול, זו המילה.

הברותא א: כן, הרמב"ם פשוט, הוא אומר שלא תחשוב שכשלוקחים דבר ומשנים אותו דרך מליחה, זה נקרא עיבוד. כמו כשמניחים מלח על בשר או על עגבנייה, זה מליחה, מלח, ולא עיבוד, זו המילה.

הברותא ב: אמת, אבל זה מדבר על אותו חפצא, זה לא מדבר על משהו אחר. זו מלאכה של עור.

דיון: האם עיבוד דווקא על עור?

הברותא א: האם זה דווקא על עור?

הברותא ב: אני מתכוון על עור, הוא לא אומר שזה דווקא על עור. הוא אומר שאין זה על אוכלין.

הברותא א: מעבד פירושו לעבד עור, מה עוד יכול להיות מעבד?

הברותא ב: בשר. לוקחים דג, מה קורה? שמים אותו במלח וזה משנה את המרקם שלו. כמו שמשנתה המרקם של העור.

הברותא א: לא, זה משנה את המרקם. זה נעשה משהו אחר, זה נעשה... אותו דבר עם העור. מלח הוא כימיקל חזק, זה יכול לשנות דברים. זה יכול לשנות באותה דרך שהמלח משנה את העור הגולמי לעור יותר קשה או מה שזה לא יהיה, אפשר לעשות עם דג. תופסים דג ומכסים אותו במלח, זה משנה את הבשר שלו שהוא לא יכול יותר להסריח.

הברותא ב: זה תקף על הבשר גם, אבל לא על עץ. עץ אי אפשר לעבד.

הברותא א: הוא לא אומר אוכלין על כל פנים. הוא לא אומר "עיבוד אינו נוהג אלא בעור", זה הוא לא אומר לנו.

הברותא ב: לא, זה לא.

הברותא א: אני אדבר שוב? למעשה כן יש רק כאן בעור, כי אין זה באוכלין. מה פירוש באוכלין? בבשר. אז נשאר רק בעור. השיטה הייתה הגמרא אחת למטה שאומרת שמלאכות בבשר, למלוח בשר זה לא מעבד. האחר אומר לא, אין עיבוד באוכלין. דווקא אם מדברים במלאכת הדג, למלוח דג, בשר, עוף, עוף, אלא מה אין עיבוד באוכלין, כך היא ההלכה.

הלכה ה (המשך): מוחק - להחליק את העור

הברותא א: אוקיי. קרא הלאה. "וכן המוחק מן העור." יש את הדבר הבא שנקרא מוחק, אב המלאכה הבא, מוחק. מה זה מוחק? הוא מוחק את השיער מה... השיער שיש בעור. השיער הוא **כדי לעשות קמיע**.

"ואיזהו מוחק? זה המעביר השער או הצמר מעל העור אחר מיתה עד שיחליק את העור כדי שיהיה עור חלק."

מוחק אינו תרגום למוחק, אלא להחליק. ממוחק. כמו שעומד במשנה ממוחק.

הברותא ב: אוקיי, בזה זו אותה מילה. במשנה עומד דווקא ממוחק, מה כותב הרמב"ם מוחק. ממוחק ומוחק הם מאותו שורש. זה מלעשות אותו יותר חלק. לכאורה כך בוודאי חשב הרמב"ם.

דיון: האם מוחק שייך באוכלין?

הברותא א: אוקיי. הוא שואל האם למשל לשלוף שיער מעוף, או חתיכות קטנות שעדיין יש על העור של עוף, האם זה גם אין עיבוד באוכלין, אין שייך מוחק באוכלין?

הברותא ב: על מה אתה מדבר?

הברותא א: לא, המושג הוא... אוכלין גם שייך דבר כזה כמו להוציא את השיער. למשל, עוף יכול להישאר חתיכות על העור של העוף שלא יצאו.

אוקיי, אבל לא על שלושת המומים.

המשמעות של "כדי"

"כדי" – כדי פירושו, כמעט בכל המקומות שאנחנו אומרים כדי, פירושו כדי שיעור לספרייז, השיעור. כדי – הרבה פעמים אומרים כדי. לשפה שלנו, צריך רק לדעת, לשפה שלנו כדי...

שיעור של מלאכות-עור: כדי לעשות קמיע

הברותא א: שיהיה חייב? כל הדינים של עור יש להם את השיעור כדי לעשות קמיע.

הברותא ב: אה, שיעור של קמיע. טוב מאוד.

הברותא א: אבל זה מעניין. אבל מה שאני אומר הוא גם אמת, שעל הכל יש את השיעור. שיעור לעשות קמיע.

הברותא ב: כן, אבל צריך להיות מפשיט את העור, כי הוא רוצה את העור.

הברותא א: אוקיי, אבל לא במלאכה.

דיון: מה פירוש "כדי" בלשון חכמים?

הברותא ב: "כדי" פירושו, כמעט בכל המקומות שראינו, "כדי" פירושו כדי אכילת פרס, השיעור. "כדי", הרבה פעמים אומרים "כדי"... בשפה שלנו, רק לדעת, בשפה שלנו "כדי" פירושו כמו שאתה אומר, מין... אבל אני לא יודע אם בלשון חכמים, צריך לחשוב.

הברותא א: כשאומרים "כדי הדבר", כדי לעשות כך... זה מספיק.

הברותא ב: "כדי לעשות כך" זה מספיק? זו מליצה, אבל היא בנויה על הלשון כמו כדי אכילה, כמו שאתה אומר. זה מספיק הטעם, כך אני מתכוון. "כדי הוא..." נכון? **כל העולם כולו כדאי הוא לו.** זה מספיק, אה, האדם הוא מספיק משהו כך ליצור בגלל כל העולם. צריך לחשוב.

הברותא א: בכל מקרה, כאן זה בוודאי פירושו שיעור.

הלכה ה: המעבד מן העור

הברותא ב: כן, כן. בכל מלאכה הוא אומר את הדבר הראשון את השיעור.

הברותא א: כן. כמה הוא השיעור של עור? כזה גדול שאפשר לעשות קמיע.

הברותא ב: אנחנו עדיין לא יודעים גם כמה זה ארוך. אולי יש קמיע של אות אחת, של שתי אותיות. צריך לשאול את בעלי האומנות שעושים קמיעות.

הברותא א: אוקיי.

מעבד: המלאכה ותהליכה

הברותא א: חיים, **המעבד מן העור.** הדבר הראשון הוא מפשיט, כשהוא מפשיט את העור. אחרי הפשטת העור מעבדים את העור. מתקנים אותו, שמים דברים, שמים מלח או מה שזה לא יהיה שמתקנים אותו. דורכים עליו, אבל שמים אותו בסיד ובסממנים וכדומה. **כדי לעשות קמיע**, השיעור גם כדי לעשות קמיע, חייב.

מעבד ומולח הוא דבר אחד

הברותא א: הוא אומר, **ואחד הוא המעבד ואחד המולח.** מעבד ומולח הוא אותו דבר. פשוט הרמב"ם רוצה כאן לסייע שבמשנה נמנה מולח. אבל אומר הרמב"ם שמעבד ומולח הוא אותו דבר. כי שניהם, **שהמולחים מעבדים.**

מה עושים עם שימת מלח על עור טרי מופשט? שיהיה מעובד היטב. ואיך מעבדים? עם מלח. אולי יש עוד דרכים, אבל מולח ומעבד הוא דבר אחד. בסדר.

אין עיבוד באוכלין

הברותא א: אומר הרמב"ם, תדע ש"ואין עיבוד באוכלין." על עורות שמולחים שיהיה, שיקרה משהו עם זה, נקרא עיבוד. אבל הוא מתכוון, הוא שם מלח על אוכל, האם זה נקרא עיבוד.

הלכה ו: תולדות של שלוש המלאכות

הברותא א: אוקיי. בוא נראה הלאה. הולך הרמב"ם למנות תולדות של שלוש המלאכות.

תולדת מפשיט: דוכסוסטוס

הברותא א: הרמב"ם מונה דוכסוסטוס. מי שהיה איתנו בשיעור בהלכות ספר תורה יודע מה זה. שיעור, אחרי שמפשיטים אותו, אפשר לחלק אותו לכמה, כי הוא עבה, ואפשר לעשות ממנו שלושה סוגי פרגמנט. אחד מהם נקרא דוכסוסטוס. דוכסוסטוס, אני מתכוון, הוא הצד שקרוב יותר לבשר.

אם הוא לוקח את העור, הוא מחלק את העור מהדוכסוסטוס מהקלף, **הרי זה תולדה דמפשיט וחייב**. זו תולדה של מפשיט. האב של מפשיט הוא שמפשיטים אותו מהבשר, ושוב את העור עצמו אם מפשיטים אחד מהשני, זו תולדה דמפשיט וחייב.

תולדת מעבד: הדורס על העור ברגלו

הברותא א: הדורס על העור ברגלו עד שיתקשה. למדנו מעבד הוא לשים מלח. יש עוד דרך של...

הברותא ב: לא, מעבד זה לא לשים מלח. אחת הדרכים של מעבד היא אולי לשים מלח. מעבד הוא מה שמניחים. מעבד הוא לעבד את העור של הבהמה, והדרך איך עושים את זה, מה שהרמב"ם אמר, היה דרך שימת מלח. הרמב"ם לא אמר שזו הדרך היחידה. הוא אומר לך עכשיו עוד דרך.

הברותא א: המולח, מי שמעבד הוא מולח. זה סוג אחד של עיבוד.

הברותא ב: אוקיי, שמים פלפל או מלח, אני לא יודע מה יש כאן הרבה עוד דברים.

הברותא א: אבל המעבד שאנחנו יודעים כבר, שאמרו לנו מה זה מעבד, שמניחים מלח. למנות בנפרד המלכה, כי הדרך איך מעבדים היא דרך שימת מלח. זו דרך.

הברותא ב: אתה יודע על דרכים אחרות?

הברותא א: כן. יש לי כאן את הרמב"ם שמונה.

הברותא ב: למדנו עוד בכלל כבר, יש דרכים אחרות. שמים עצים ודברים.

הברותא א: לא רק את זה.

הברותא ב: בפשטות, מליחה היא שלב אחר של המליחה. זה לא אותו דבר. קודם שמים מלח, ואחר כך מורידים את המלח, ואז שמים סיד ועצים ודברים אחרים. זה דברים אחרים. יכול להיות מליחה היא עדיין חלק מעיבוד, יכול להיות מליחה היא מעבד בכלל.

מעבד: מליחה ועיבוד

כן, מהסיבה הזו היה לרמב"ם בעיה למנות בנפרד המליחה, כי הדרך איך מעבדים היא דרך שימת מלח.

הברותא א: זו דרך. אתה יודע על דרכים אחרות?

הברותא ב: כן. הרמב"ם מנה את זה והם למדו שיש דרכים אחרות. שמים עצים ודברים. ולא רק את זה, בפשטות מליחה היא שלב אחר של המליחה, זה לא אותו דבר. קודם שמים מלח, אחר כך מורידים את המלח, ואז שמים סיד ועצים ודברים אחרים. זה דברים אחרים.

יכול להיות מליחה היא עדיין חלק מעיבוד. יכול להיות מליחה ועיבוד פירושו בכלל מליחה היא חלק מעיבוד. ראיתי שיש אנשים שאומרים מתרגמים כך כאן בגמרא, שם בגמרא מליחה ועיבוד. זה שניהם אותו אב מלאכה, אם אתה מונה את המלאכה, זה אותו דבר.

זה לא ממש נוגע, אבל הלאה... אני מתכוון לא נוגע כאן. אני יכול לטעון קודם, אבל אני לא יודע מה זה העצים. יכול להיות שזה לא בדיוק אותו זמן, יכול להיות שזה עושים אחר כך, אני לא יודע. אוקיי, זה גם לא...

מעבד: תולדות

הברותא ב: זה אחר, זה לא ממשק. זה יכול להיות תולדות גוזז. אבל בנפרד הוא לא אומר על כך כמו על שניהם, אין עיבוד ואין ממשק באוכלין.

הברותא א: לא, זה לא כל כך פשוט.

חילוק בין מוחק, גוזז, וקוצר

הברותא א: אוקיי. עכשיו תולדות של מוחק.

הברותא ב: כן.

הברותא א: ויש לנו כבר גוזז, לגזוז שיער, ויש לנו קוצר, לגזוז דבר גידולו, זה היה רק דווקא על דברים שגדלים. ועכשיו יש לנו מוחק. יש שלושה סוגי דרכים איך להוציא דבר ממקום גידולו, ויש שלושה סוגי איסורים שונים. זה תלוי בהקשר.

דיון: מה פירוש מוחק בעיקר?

הברותא ב: אבל לא נראה לי שמוחק פירושו בעיקר לחתוך שיער. אני מתכוון שמוחק פירושו להחליק. דווקא בעור, הדבר שנשאר הוא עור, הוא מביא שאם נשאר קצת בשר או דברים אחרים, יש גם מוחק. מוחק לא פירושו דווקא השיער, זה לא ענין של חיתוך, זה ענין של החלקת העור, הפעל, העור, מה שזה לא יהיה.

הברותא א: אבל עדיין נשאר, למשל מי שמחליק עץ, עץ מחליקים שיהיה עץ חלק.

הברותא ב: לא, זה לא עץ. זה אחר.

הברותא א: אל תגיד לי שזה מוחק, ומוחק לא פירושו להחליק. זה פירושו להחליק עור.

הברותא ב: ומי ששם קרם על פניו ועושה אותם חלקים, יש לו עור, האם הוא אז מוחק?

הברותא א: כן?

הברותא ב: אני לא יודע. יש לו כן עור.

הברותא א: יש עור. מוחק פירושו להחליק עור.

הברותא ב: הוא מביא שהרמ"א אומר שאין מוחק באוכלין.

הברותא א: למה לא?

הברותא ב: למשל מי שעושה קרם, קרם שיהיה חלק...

הברותא א: קרם הוא עוד תוספת, הוא לא מחליק.

הברותא ב: נגיד, אני מתכוון שבאוכלין, הוא אומר שהוא עושה שמלמעלה של האוכל יהיה חלק, יהיה קרמי או מה.

הברותא א: לא, כן, אבל בוא נהיה ברורים. זה אני מבין כאן. צריך לבדוק את כל הדרבנן'ס והדברים, ואני עדיין לא יודע לומר הלכה למעשה, הם לא יודעים כלום.

אבל מה שעומד כאן מוחק, פירושו שיש משהו שהוא על גבי העור, שיער או נגיד אולי משהו אחר, והוא מחליק אותו. כשאתה מורח קרם, לא היה קרם שעשה את הדבר לא חלק, ואתה מחליק אותו. הוא לא מדבר על מריחה, אבל למשל מי ש, יש כלי כזה לעשות...

הברותא ב: אבל מה ההבדל? זה לא תיקון, אפשר לאכול את זה בלי זה גם.

הברותא א: כך אומר הרמ"א. זה לא כלום, זה עושה את זה יותר יפה.

הברותא ב: אבל אתה אומר, הוא לוקח חתיכת עוף ואתה מחליק אותו. אותו דבר, זה לא מפריע לחודים לאכילה, אומר הרמב"ם שמוותר.

הברותא א: אבל תשאל רב, טוב מאוד, תשאל רב.

שלוש מלאכות - שלושה שלבים של תהליך אחד

הברותא א: אוקיי. אז, לצערנו כך, שלוש המלאכות הן בעצם אותו דבר, נכון? מפשיט, מעבד וממחק הם כולם שלבים של אותו דבר. זה כמו שלושה שלבים.

עושה אותו ישר. הוא צריך שזה יהיה מוחלק, הוא מעוניין שזה יהיה ישר. חייב משום מוחק.

תולדת מוחק: שף בידו על העור

וכן, **השף בידו על העור המתוח בין העמודים** – דרך לעבד עור היא שמניחים אותו תלוי על שני עמודים ומתחמים, עושים אותו מתוח. אתה יודע, פעם ראיתי, אפשר לראות איך עושים את זה אפילו עם חיות, עושים אותו מתוח. ועל זה הוא הולך עם ידיו והוא משפשף אותו, כך שזה יעזור לתהליך, כדי למחוק, לעשות חלק.

מחתך: גדר המלאכה

עכשיו נלמד את אב המלאכה של מחתך. מחתך פירושו לחתוך עורות למידות. כלומר, אחרי שכבר עשו עור שאפשר לעבוד איתו, צריך עכשיו לחתוך אותו ליריעות, למידות שונות.

אומר הרמב"ם כך, מהי אב המלאכה? **"המחתך מן העור כדי לעשות קמיץ – חייב"**. והוא, התנאי בחיוב הוא, **"שיתכוון למדת ארכו ומדת רחבו, ויתחך בכוונה"**.

מחתך לא פירושו סתם כשחותכים באקראי, זה רק כשחותכים בדיוק, חותכים חתיכה במידה מסוימת, **"ויחתך בכוונה"**. בכוונה פירושו בכוונה לפי מדת ארכו ומדת רחבו. לעשות מידה בעצם זה מחתך, לא חיתוך. חיתוך זה קוצר, אולי נגיע לזה. לחתוך מסוים, בדיוק.

"שהיא מלאכה" – אחרת לא היה זה מלאכה, אחרת לא היה זה מעשה אומן, זה היה דבר פשוט.

אבל הוא אומר, **"אבל המחתיך דרך הפסד, או בלא כוונה למדתו, אלא כמתעסק או כמשחק – הרי זה פטור"**.

דיון: הפער בין "מכוון" ל"מתעסק"

זה מאוד מעניין אותי, כי בין "מכוון למדת ארכו ומדת רחבו" ובין "מתעסק ומשחק" יש עוד הרבה באמצע. יש כשהוא צריך חתיכה משוערת, הוא צריך חתיכה, הוא יודע שאני צריך חתיכה. אבל זה לא "אלא כמתעסק או כמשחק".

אני אומר, "כוונה למדתו" זה דבר אחד, "מתעסק ומשחק" זה דבר אחר לגמרי. "מתעסק ומשחק" פירושו סתם הוא משחק עם עור והוא חותך אותו לחתיכות כי משעמם לו. אבל יש עוד איפשהו באמצע, כשהוא צריך להיות לו חתיכה בלי לדעת מידה. והוא נקרא "מחתך כדי להפסיד".

חברותא א: מה?

חברותא ב: שהוא חותך את החלק שהוא לא צריך. למשל, הוא רוצה קופסה גדולה, הוא חותך איפשהו בפינה, שהחתך לא חשוב לו. הוא צריך לחתוך את מה שהוא כן צריך, לא את מה שהוא לא צריך. זה לכאורה פירוש "דרך הפסד".

אבל זה מעניין אותי, כי "מתעסק" ו"משחק" זה קיצון אחד, ו"מכוון" ו"מתקן" זה הקיצון השני, ו"יודע שהוא מכוון" זה הקיצון השני. הרמב"ם מכניס כאן "מעשה אומנות" של חיתוך במידות מסוימות.

דיון: האם "מתעסק" ו"משחק" הם פטורים נפרדים

גם, לא ברור לי. זה חייב להיות פחות מ... זה לא ברור. לשון הרמב"ם לא ברורה. אפשר לומר שזה מדבר סתם על ענין של "מקלקל" שהוא פטור. זה קצת מוזר. יכול גם להיות שזה ענין של "מתעסק" שהוא פטור.

כל "מתעסק" בהלכות שבת, רואים במשנה בפרק ראשון, אני חושב כבר, ש"מתעסק" פטור. "מתעסק" לא מדבר על זה. "משחק" סתם כמו כאן זה כבר מי שמכוון. אז שני הדברים הוא היה צריך להיות פטור מסיבות אחרות.

חברותא א: לא, זה לא אומר כך. זה אומר שיש כאן משהו נוסף. יש סוג חיתוך שהוא לא עוסק, הוא לא מתכוון... זה לא ברור. צריך להבין את זה. הוא לא מתכוון לחתוך במידה, זה בטוח.

מעבד פירושו לעבד בדרכים. אתה יכול לעשות את זה דרך כימיקלים, או אם מי שעושה את זה ידנית, מי שעושה את זה בידיו, ברגליו, הוא דורך על העור ברגליו עד שיתקשה ויתאמץ, או מרככו בידיו, או יש דרך לעשות את זה בידיים, לעשות אותו רך. להיפך, יש מי שרוצה לעשות אותו קשה, ומי שרוצה לעשות אותו רך.

מותחו ומשוהו כדי להכשיר עורות הצנומים – מושכים אותו ועושים אותו ישר, מושכים אותו ועושים אותו ישר דרך משיכה, כדי להכשיר עורות הצנומים, כך עושים סנדלרים – **הרי זו תולדת מעבד וחייב**. אלו תולדות מעבד, הדרכים האחרות של לעבד עור חייב.

תולדת מוחק: מורט נוצה מן האברה

מה היא התולדה של מוחק היא כך: **המורט נוצה מן האברה** – מי ששולף נוצה, נוצה, מהאברה, מהכנף.

חברותא א: מהאברתו?

חברותא ב: כן, כן.

חברותא א: מכה באברתו?

חברותא ב: לא, זה עם עין. נו, **"כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף יפרוש כנפיו יקחהו ישאהו על אברתו"**.

הרי זה תולדת מוחק וחייב. זו תולדת מוחק וחייב, לשלוף נוצות.

דיון: למה מורט נוצות ולא גוזז?

וכן, צריך לחשוב למה אומרים מורט נוצות ולא גוזז? אולי חי מול מת? גוזז הוא גם חי. אני לא יודע.

וכן, יכול להיות שגוזז הוא כשרוצים את השיער, וכאן זה כשרוצים את העור, רוצים להוריד את השיער. אם ועל יכול להיות הבלדל.

תולדת מוחק: ממרח רטיה

תרגום לעברית

וכן, מה עוד נכלל תחת מלאכת מוחק הוא **הממרח רטיה כל שהוא**. מי שממרח משהו, קרם, רפואה, אבל הוא ממרח אותה כך שתהיה בצורה מסוימת, שתהיה חלקה, או שתהיה שוה בשוה, או באיזו צורה מסוימת, בדברים המתמרחים, בדברים שממרחים אותם, **עד שיחליק פניהם** – עד שיהיה חלק. **חייב משום מוחק**.

חברותא א: מה הכוונה עד שיהיה חלק? האם זה אומר שסתם כשמניחים קרם זה לא ממרח?

חברותא ב: ממרח רטיה זה לא סתם להניח קרם. זה כשהוא ממרח אותו. הוא מניח שעווה בדברים המתמרחים, כן? יש לו את הדבר שהוא קשה, לא קשה, איך קוראים לזה, זה דבר סמיך, והוא מחליק אותו, הוא ממרח אותו על המקום שהוא צריך ללכת. עד שיחליק פניהם, הוא עושה אותו חלק.

אני חושב שזה אומר, לעומת זאת אם אתה הולך להניח ככה שזה ואתה לא ממרח אותו, זה לא ממרח. זה לא ההנחה, זה המריחה של הרטיה או השעווה. סתם לעשות רטיה זה לא בעיה. כאן כתוב שהוא עושה אותו חלק. יש לו בעיה שזה לא חלק, והוא עושה אותו חלק. כך אני רואה מה שכתוב כאן.

חברותא א: אני אומר, שעווה או זפת בדברים המתמרחים, זו הדרך איך מניחים את זה. יוצקים אותו על המקום שרוצים להניח אותו, ואחר כך ממרחים אותו.

חברותא ב: זה לא כתוב כאן.

חברותא א: זה כתוב בין השורות, באותיות הלבנות.

חברותא ב: באותיות שלך. יש לי אותיות אחרות. אני אומר כך: יש לו שעווה, יש לו שעווה כמו נר הבדלה, זה לא יפה לו, זה לא ישר. אז הוא

וכן המגריד ראשי כלונסות של ארז – הוא צריך חתיכות עץ של ארז, של עץ יפה, והוא חותך מקום מסוים שכולם יהיו באותה מידה. הוא רוצה לגרד שזה ייכנס לחור שלו, מה שזה לא יהיה. כן. גם חייב משום מחתך, כי הוא חותך במידה.

וכן כל חתיכה שיחתוך חרש העץ – מומחה העץ, אומן העץ – **מן העצים, או חרש מתכות** – או נפח, מי שעוסק במתכות חמות, מומחה ברזל. חרש, נו, איך כתוב בפסוק? חרש עץ, כן, נניח את הפסוק ההוא: חרש עץ ואבן. כשמומחה חותך, הוא חותך בדיוק, חייב משום מחתך, כי הוא רוצה שחתיכה כזו תיכנס לספסל שהוא בונה עכשיו, מה שזה לא יהיה.

חילוק בין מחתך לגירוד מתכות

מעניין, כי השאלה – כשמישהו מגרד חתיכות מהמתכות, זה לא נקרא מחתך. כי אז הוא רוצה... ההוא רוצה שהפירורים ישמשו למשהו, כאן הוא מדבר שהוא רוצה לעשות את זה במידה מסוימת. כן.

קיסם – קיסם ומפתח

רגע, **הנוטל קיסם של עץ מלפניו** – אם מישהו לוקח חתיכת עץ, יש לו חתיכת עץ, והוא רוצה לקחת ממנה חתיכה קטנה לקיסם – **וקטמו** – הוא חתך חתיכה – **לחצות בו שיניו** – או לעשות מפתח קטן – **לפתוח בו את הדלת** – חייב, כי הוא גם חתך בדיוק.

מחתך – "אין מחתך באוכלין"

רגע, **כל דבר שראוי למאכל בהמה** – דבר שראוי למאכל בהמה יכול ללכת – **תבן ועשבים לחים ועצים** – עצים אנחנו מוצאים את זה הרבה פעמים. אני חושב שעצים פירושו כמו קוצים, משהו כזה. אוקיי, **וכיוצא בהן, מותר לקטום מהן בשבת** – כי פעם שזה ראוי למאכל בהמה, לא רואים את זה כעץ שהוא כלי, רואים את זה כאוכל. זה לא שייך לתיקון כלים.

מותר, לא פטור – מותר. זה לא אומר תיקון כלים, אלא זה ענין של אוכלים. על אוכלים, נראה כאן שבאמת על אוכלים אין מחתך, כל הדברים האלה אין באוכלים.

דיון: למה אין מחתך באוכלין?

והמילה היא גם שזה לא... לא נעשה כלום. זה חתיכת אוכל, זה רך, נותנים את זה... הוא חותך את זה, הוא עושה חתיכה יפה, אפילו הוא עושה חתיכה יפה. אז אולי זה מה שהרמב"ם אמר **"אין עיבוד באוכלין"** – הוא מתכוון אולי לכל ה"אין עיבוד וחייב".

אבל כאן יש לנו את זה שוב, "לקטום". אמת. אז אני סבור שהמילה היא באמת לכל הדברים האלה, כי זה הסדר. באוכל כל אחד יכול קצת להשתעשע. זה לא כלי, אתה לא עושה כלום. אתה עושה חתיכה, יש לך חתיכה... אני לא יודע.

תן לי שנייה. כן. אז זה פשוט, דברים שאינם... אני חושב שזה באמת אחד, כי לא נעשה כלום. אתה לוקח דשא ואתה חותך אותו, זה נהיה דשא קצר יותר. **That's all that happens.** זה לא נעשה משהו.

ואני חושב שכל הדברים האלה דיברנו על מאכלים. אז העניין הוא, "אין באוכלין" אין מחתך, אין עיבוד. למה לא? כי הדברים האלה הם מעשה אומנות. בכלי, כל דבר שעושים הוא מעשה אומנות. אוכל לוקחים, ממרחים אותו, עושים כל מיני דברים עם אוכל. אין מלאכה של... לא נעשה תיקון. אין מלאכה. לא נעשה כלום.

שאלה: מה אם כן נעשה משהו?

ומה אם כן? אתה תאמר קצת נעשה. כן, נעשה... זו באמת שאלה. זו שאלה אחרת. זה לא דאורייתא, נכון?

אממ. בינתיים כתוב שמותר, כי מישהו רוצה לאכול. זו הייתה ההלכה. נו, וכאן מדברים על מאכל בהמה, הוא גם נכנס לתיקון כלי יפה, הוא מסיים אותו. למה? הוא אומר, טוב מאוד, כי לא נעשה כלום. אוקיי.

חברותא ב: עשיתי יותר מקומי, כולו... זה הכל פטור על כל פנים. אסור, אבל...

דוגמה: חיתוך לתפילין

החילוק כאן הוא לכאורה, שהוא חותך, הוא צריך מידה. נניח איזו בעיה יש לו. ה"מחתך" שחייב, יש לו בעיה. יש לו חתיכת עור, הוא רוצה לעשות תפילין, אבל זה גדול מדי. הוא מודד שזה יהיה במידה של התפילין שלו, שזה יתאים לפרשיות האחרות שיש לו לתפילין. זה חייב.

מי שלא צריך שום מידה, אין הבדל כמה גדול זה, הוא חותך – זה פטור. כך הייתי אומר. אף על פי שזה לא מתאים כל כך ללשון.

הוא אומר שזה נקרא מתעסק. שכשמישהו חותך ברצינות, הוא חותך בסגנון. כשמישהו חותך כי הוא רוצה להשתעשע עם חתיכת עור, או כי הוא רוצה לתת לבנו חתיכת עור, הוא רוצה חתיכת עור, אבל בלי כוונה שהוא רוצה לחתוך בצורה מסוימת או במקום מסוים, ורק כי הוא רוצה חתיכה – אה, זה מתעסק.

זה קצת מעניין. זה לא מתאים ללשון, כן. זה קצת מעניין, כי החלק הראשון שהרמב"ם עושה הרי ממש שמדברים על אומן שעושה ממש ככוונה, והשני מזה הוא לא אומן חלש יותר, אלא אפילו מי שהוא ממש אקראי. זה מעניין. אוקיי, עד כאן העבודה.

[סטייה: חיתוך נייר טואלט בשבת]

אבל זה ממש נוגע, למשל, כי אנחנו תמיד שואפים ללמוד להלכה למעשה, אבל לחתוך נייר לא חתוך זה יש בזה חשש מחתך. כי תדע, זה היה באחד הענינים המאוד מורכבים, כי זה לא מחתך אמיתי, כי הוא רק מחליק את היד על הקו. זה יותר כמו מתעסק או משחק, אפילו אם יש נקודות והוא חותך ליד אותו מקום. זה סוג של חיתוך.

להיפך, יכול להיות, שפעם יש את ההלכה הזו, זה לא אומר שזה חתוך. אני לא צריך יותר לחתוך שם בלבן. זה בטוח שהנקודות זה לא בגלל שזה ענין שיש שיעור של נייר טואלט. כמה גדול, סתם!

בכלל, הרמב"ם עוד לא אמר את זה, מחתך לכאורה פירושו עם סכין. אני לא אוהב כל כך כשמישהו קורע את זה עם ידיו... זה נשמע כמו מישהו שחותך. מחתך פירושו עם סכין ועם מדת ארכו ומדת רחבו. אני לא אוהב כל כך לקרוע חתיכה מגליל, אפשר לקטלג את זה תחת הגדר, אבל זה לא מובן כך בדרך פשוטה.

זה חייב להיות שאסור בגלל... לא, כי לא, אני לא רוצה לומר פשוט לנייר שבת. נייר שבת זו חומרה. אני מקבל חומרה, בטוח. אבל האם זו חומרה, כי הדבר לא ברור והרבנים לא ברורים.

כי אם זה... זה במילים אחרות, אני צריך לזכור. אם זה דאורייתא, אז זה ככה. אם אתה אומר שזה פטור, אז יש כלל שמשום כבוד הבריות הרבנן מתירים הרבה דברים. אני אומר, ברגע שהרבנן אסרו לנו זה צורך, אז אם אין צורך, אתה יכול לקנות ערב שבת נייר חתוך. כי מה שאתה רוצה לקנות, אבל יש מקום שאין לו... אה, אולי הרבנן עושים את זה הרבה יותר קל.

חברותא א: כן.

חברותא ב: אוקיי, אבל זה לא השיעור שלנו. כן.

מחתך: תולדות

מהן תולדות מחתך? אומר הוא כך, נניח, **הקוטם את הכנף** – הוא חותך כנף, הוא לא מושך אותה לגמרי החוצה. כלומר, במקום למשוך את הכנף מהעור שזה יהפוך לגבשושית קטנה, הוא חותך את הכנף, כך שנשאר עוד קצת מהכנף למטה. כך אני חושב שזה אומר, כן, נכון. זה שונה ממורט, שהוא מושך אותה החוצה – הוא קוטם, הוא חותך.

אוקיי, הוא אומר שתופר יש לו נוצה והוא חותך, כי הוא רוצה את הנוצה. הוא רוצה אולי מידה אחרת של הכנף, כן.

מחתך – עצי בשמים

הלאה, נמשיך ללמוד. **מותר ללקוט עצי בשמים להריח בהם** – מותר לחתוך עצי בשמים, לא מהעץ. זה היה על קוצר. ללקוט פירושו לשבור. הרבה פעמים צריך לשפשף אותם, כמו שאנשים משפשפים את עלי ההדס שזה יריח.

אפילו שהוא קשה ויבש – אפילו זה קשה ויבש. לא לח שהוא אמר עכשיו שלח זה בטוח מותר, כי זה מאכל בהמה. אפילו זה קשה, זה נראה כמו חתיכת עץ שאמרנו קודם שאסור, עדיין בגלל המחשבה, מותר לשבור ממנו.

כל שהוא לצורך ריח, בין שפוצעו עץ גדול – בין חתיכה קטנה, בין חתיכה גדולה. כי זה לא תיקון. קיסם אסור לקחת, אסור לקחת חתיכת עץ ולקחת ממנה קיסם. אבל לעשות שזה יריח טוב זה לא נקרא תיקון כלי, זה רק דרך להריח. נכון, הוא עושה ריח, הוא לא עושה לעץ כלום, הוא לא מתכוון לעץ.

כן. עד כאן הלכות מלאכת מחתך.

מלאכת כותב ומוחק

עכשיו נלמד על כתיבה ומחיקה, קצת ביחד. כן.

שיעור כותב

כותב. הכותב שתי אותיות – חייב. כותבים שתי אותיות, השיעור הוא – כמה השיעור של כותב? שתי אותיות.

שיעור מוחק – "על מנת"

ומוחק, עם כותב בא ההפך – מוחק. מה השיעור? אותו דבר. **המוחק כתב על מנת לכתוב במקום המחק** – כמה? כאן יש שני דברים: אחד, הוא מוחק כדי שיוכל לכתוב, וגם כמה הוא מוחק? הוא מוחק מקום לשתי אותיות – חייב.

שונה מקודם שכתוב "כדי לעשות כמותו", שהתכוון רק לשיעור. כאן זה מתכוון לשיעור ול"על מנת".

חילוק בין כותב למוחק – אות גדולה

נו. אומר הרמב"ם שהשיעור שתי אותיות זה לא שיעור במידה. **הכותב אות אחת גדולה כשתיים** – אם מישוהו כותב אות גדולה שהיא גדולה כמו שתי אותיות, לא תחשוב שזה עדיין אותה מידה – פטור. כי שתי אותיות פירושו ששתי אותיות זו כתיבה חשובה, פחות משתי אותיות זו כתיבה חלשה יותר.

אבל מוחק, אבל במחיקה זה שונה. **מוחק אות אחת גדולה** – הוא מחק אות גדולה – **אבל יש במקומה לכתוב שתיים** – פעם שהוא מחק אותה יצר עכשיו מקום לכתוב שתי אותיות, זה כן כמו מוחק שתי אותיות. כי במוחק הרי המילה היא על מה שמכנינים, וכשמכנינים את זה כן, יכול להיות אפילו אם אחר כך הולכים למעשה לכתוב אות גדולה אחת, אבל עשית מקום לכתוב שתי אותיות.

דיון: מידת אותיות

הברותא א: אנחנו עדיין לא יודעים על איזו מידה מדברים, כי כל אות אחת יכולה להיות שתי אותיות אם כותבים אותה בקטן.

הברותא ב: אוקיי, אני אומר שיש דרך כתיבה רגילה מסוימת או משהו. מה שהוא כותב עכשיו אולי.

הברותא א: קשה לומר כך. מה זה אומר אות אחת גדולה? כמה פעמים זה צריך להיות כמה גדולה היא?

הברותא ב:

אני אומר שעדיין לא ניתן שיעור. זה תמיד יכול להיות קטן יותר ותמיד יכול להיות גדול יותר. זה מה שר' יצחק חידש - שיעור.

הברותא א: אם אדם היה סופר שכותב גדול ועכשיו כתב קטן יותר, הוא לא חידש.

הברותא ב: נכון מאוד. לא אמרתי שאין שיעור, אמרתי שכאן אין שיעור.

דיון: במוחק – איזה אותיות הוא מתכנן

הברותא א: אם אתה כותב, מחקת אות אחת גדולה, ואתה הולך עכשיו לכתוב במקום שתי קטנות, האם זה חייב?

הברותא ב: לא, אפילו אם אתה לא הולך למעשה לכתוב שתי קטנות, עשית מקום לשתי קטנות.

הברותא א: למה עשית מקום? כי יש לך תכנית. בלי תכנית אין כלום. למחוק כשיש מקום זה לא מלאכה.

הברותא ב: אם אחד מוחק כדי שאחר יכתוב זה גם מוחק.

הברותא א: עוד תלוי איזה אותיות הוא תכנן לכתוב. תמיד מוחק רק כשהוא מתכנן משהו. "על מנת" – יש "על מנת".

הברותא ב: כאן לא כתוב "על מנת לכתוב במקום המחק".

הברותא א: אני שומע.

כותב – אות אחת שמשלימה ספר

טוב, אבל יש אופן שאות אחת תהיה חייב כותב. זה מובא כך, הענין של שתי אותיות הוא... בואו נראה מה הרמב"ם אומר.

כותב אות אחת ושלם בה את הספר – אם אדם כתב אות אחת – **ושלם בה את הספר** – הוא השלים עם האות את הספר, הוא כתב את הלמ"ד האחרונה של "לעיני כל ישראל", עכשיו נעשה ספר תורה. הוא כתב רק אות אחת, אבל לאות האחת היתה חשיבות, זה היה שיעור – אז הוא כן חייב.

דיון: רק השלמת ספר, או כל אות חשובה?

הברותא א: אני לא יודע אם אפשר לומר שכל פעם שאות היא חשובה, או דווקא כשזה השלמת ספר?

הברותא ב: הוא סיים, זה הענין. כי זה חשוב, כן, זה הדבר. כי ממילא זה נקרא כתיבה כי זה חשוב.

הברותא א: אם למשל מישוהו כותב את הראשי תיבות שלו, על כל החפצים שלו עומד ל', על כל הספרים שלו, זה הסימן שלו. זה חשוב.

הברותא ב: השאלה שלי היא האם כל פעם שזה חשוב, או רק כשזה השלים ספר.

הברותא א: ספר אולי פירושו גם מכתב, זה השלים את הפתק. יכול להיות? **הברותא ב:** נו, אבל אתה תאמר שזה מאוד חשוב, כי אפשר למצוא בגמרות פחות חשוב, כי זה סימן שזה שלו, נניח.

קשר לאורג ומכה בפטיש

זה דומה למה שלמדנו באורג, שצריך להיות שתי אצבעות, אבל בסוף אפילו אחת, כי בזה הוא מסיים את ה... כל מכה בפטיש היא בעצם כך. סתם להכות פטיש למשל, אפילו מלאכה שבדרך כלל עדיין לא היתה מלאכה, אבל המלאכה שמסיימת, שעושה את הדבר... אז צריך כן מלאכה נוספת בשביל זה, לא אותה מלאכה. צריך להיות משהו, המשהו יכול להיות או להכות בפטיש או משהו. צריך להיות משהו בסוף.

הברותא א: אבל אני אומר שמכה בפטיש היא מלאכה נוספת, זה לא בונה שהוא הסוף. בבונה גם הסוף יהיה בונה, זה בסוף, כמו בלבנים שלמדנו למשל. אבל השאלה נשאלת אם זו האות האחרונה של הספר, כי זה עצמו אולי צריך להיות, צריך לדעת את דיני מכה בפטיש.

הברותא ב: לא ממש?

כותב – מתכוין לקלקל

טוב. **הכותב ומתכוין לקלקל** – יש דבר כזה שבדרך כלל אם מישוהו מקלקל הוא פטור. אז **הכותב ומתכוין לקלקל עור** הוא עדיין חייב, אפילו הוא כותב אותיות כי הוא רוצה ללכלך את הניירות הריקים שיש לו מולו, תאמר שיש לו מקלקל של הניירות. לא, חייב.

כותב א' א', ב' ב', הוא פטור. כי אין לזה משמעות. אולי יש פעם שא' א' יש לזה משהו.

חברותא ב: כן. כי כל המילים האלה יש להן משמעות. המילה ר"ר יש מילה כזו בתורה, "רר זאב רר בבשרה" או משהו כזה, או ת"ת - לתת, ג"ג - גג. כל הדברים האלה הם מילה. ממילא, אף על פי שיש חסרון שזה לא שתי אותיות שונות, אותה אות פעמיים, אבל זו כן כתיבה חשובה כי יש לה משמעות. מה שאין כן אות שכתובים פעמיים לא חשובה, זה כמו פעם אחת, זה כמו אות אחת.

בכל כתב ובכל לשון

חברותא א: אומר הרמב"ם, איזו שפה או איזה כתב אין הבדל, "בכל כתב ובכל לשון חייב". אפילו משני סמיונות, אפילו שני מינים שונים. פירושו, אות ממין אחד של אלפבית, עם סימנים שיש להם סימן אחר בכתיבה. פירושו, אות אחת בסינית ואות אחת ברוסית, שהם מיני אלפבית שונים.

או אומר הוא, או שני סימנים, אפילו כשזה לא אומר מילה, זה סימן למשהו. איקס. איקס הוא גם אחד מה-ABC, אבל חץ, משהו כתיבה מקובלת שהיא סימן.

דיון: מה פירוש "סמיונות"?

חברותא ב: מה הוא אומר? לא בטוח. אולי הוא מתכוון לשונים, זה דיוק. חשבתי שסמיונות פירושו מינים שונים, לא רק שתי שפות, אבל יש להם אותיות, צורות אותיות. אפילו זה מאוד שונה כמו סינית, שזו כתיבה שונה מאוד. זה הבדל, זו שפה אחרת, זה לא שאלה. זה הבדל, זה שני דברים שונים. חשבתי שסמיונות פירושו לכאורה שהוא כתב שתי אותיות, אחת בידיש ואחת באנגלית, אבל הן מתחברות כך.

חברותא א: אה, הן מתחברות כך. כך חשבתי. חשבתי שסמיונות היא שפה שמורכבת מסימנים, כמו הירוגליפים, איך אומרים את המילה הזו. מה החידוש? זה פשוט. כי הוא עושה תמונה של ציפור ולידה תמונה של ברווז. זה לא אותיות. ציפור וברווז במצורת פירושו "אני הולך להכות אותך", אני לא יודע מה זה אומר משהו.

אות אחת סמוך לכתב, כתב על גבי כתב

חברותא א: טוב, כותב... כן, אומר הרמב"ם הלאה, עוד אופן. אומר הוא כך, הכותב אות אחת סמוך לכתב, הוא כותב אות אחת, אפילו הוא כותב אותה סמוך לכתב וזה מתאים למילה שלפניה, יש דעה שבזה הוא עשה מילה, כמו האות האחרונה של ספר, אין לזה אותה מלאכה.

או כתב על גבי כתב, הוא כתב יותר מאות אחת, אבל הוא כתב מעל, כבר היה כתוב, הוא העביר שוב את האות על המילה.

או המתכוין לכתוב ח' וכתב שני זייני"ן, וכן כיוצא בו בשאר אותיות, רצייתי לכתוב ח', אבל ח' בכתב אשורית היא שני זייני"ן. שני זייני"ן לבד היה כמו "זז", כן, היה שם, היו שתי אותיות שעושות מילה. אבל כאן הוא בכלל לא התכוון לכתוב שתי אותיות, הוא רצה לכתוב ח' בכלל. בטעות הוא עשה ח' חלשה ונעשו שני זייני"ן.

וכן כיוצא בו בשאר אותיות, איזו אות נוספת אתה יכול לחשוב? נעשה שבור, הוא כתב ש' ונעשו שלושה ווי"ן, שאני לא יודע. אבל זה היה פטור, כי... כי... כי אין אות של שלושה ווי"ן, אין מילה של שלושה ווי"ן.

דיון: המילה "ווי"

חברותא ב: המילה "ווי", "ווי" פירושו וו. המילה "ווי", שני ווי"ן, אני לא יודע אם זה נקרא מילה. אני לא יודע. "ווי" פירושו וו, "ווי העמודים".

חברותא א: אה, "ווי". "ווי" אחד... "ווי" הוא "ווי". אוקיי. לא בא א' באמצע? זה משהו... או י' באמצע?

חברותא ב: לא, בוודאי לא.

חברותא א: נו נו.

שתי אותיות במקומות שונים

כי הוא כותב עדיין חייב על מקום הכתב. כתב זה לא פשט שכי אני מייפה את הפתק, אני עושה שעל הפתק יהיו אותיות, אלא הכתב, רק הכתיבה עצמה. לא איכפת לי האם בזה הרגת את העור, כי האותיות לא היו שייכות שם, אלא מה, למעשה עשית כתב. מעניין. טוב מאוד.

מוחק על מנת לקלקל

חברותא א: אבל, בא עוד כמו מוחק את כל זה, אבל כותב לא מחזיק בזה, זה לא עוד שלב בעור, זה דבר בפני עצמו, זה כתב. אבל מוחק הוא על מנת לכתוב. אז מוחק על מנת לקלקל, כי הוא רוצה לקלקל, מישוהו כתב והאחר הולך ומוחק את זה, לא שצריך לכתוב שם מחדש, הוא פטור. או אפילו על מנת לקלקל את העור, אה, זה לא ממש הגיוני. אבל הוא אמר לעצמו מוחק שלא על מנת... מוחק שלא על מנת לכתוב הוא... אולי זה מתכוון, זה המסביר את שלא על מנת לכתוב פירושו על מנת לקלקל. לקלקל את העור. שלא על מנת לקלקל את הכתב.

איך נעשה מקולקל העור על ידי זה, אני לא יודע, אבל כך הוא מפרש גם. אה, על מנת לקלקל את העור. אבל אם הוא עושה על מנת לקלקל את הכתב, האם זה נקרא גם על מנת לכתוב? לא. הוא מקלקל.

חברותא ב: את זה כבר אמרת קודם.

חברותא א: אה, אמרתי לעצמי כך. אוקיי.

לא, אני אומר כאן, מוחק על מנת לקלקל זה בוודאי לא מוחק על מנת לכתוב. אני אומר, זה סתם פטור כי הוא לא מוחק על מנת לכתוב.

חברותא ב: נכון. כן, הוא אומר את זה רק כי הוא רוצה לומר לאפוקי מהכותב על מנת לקלקל.

דיון: מה פירוש מוחק?

חברותא א: אני חושב שמוחק יכול להיות אפילו אין שם אות, הולכים כך לגרד את העור קצת, שזה מקלקל אותו.

חברותא ב: אני לא מאמין שזה נקרא מוחק. זה רוצה להיות ממחק או משהו כזה. ממחק הוא מלשון קלקול. דברים אחרים. על זה מדברים רק. מוחק פירושו למחוק אות.

חברותא א: אוקיי.

נפל דיו על גבי ספר

חברותא א: טוב. נפל דיו על גבי ספר, נשפך דיו על ספר, ומחק אותה, הוא מחק את זה. או נפל שעוה על גבי פנקס ומחק אותה. פנקס זה דבר שכותבים עם שעוה, נכון? כותבים עם שעוה או מכסים את זה עם שעוה? משתמשים במשהו שעוה שם.

חברותא ב: אה, מגרדים בשעוה. פנקס הוא לוח של שעוה, ומגרדים בו אותיות.

חברותא א: ומחק אותה, הוא מחק את זה. אם יש במקומה כדי לכתוב שתי אותיות, אם המקום שהוא מחק יש בו מקום לכתוב שתי אותיות, הוא גם חייב. כי זה נקרא גם מוחק על מנת לכתוב. נכון? אף על פי שהוא לא מחק אותיות, אלא הוא מחק כמו לכלוך.

הכותב את כפולה

חברותא א: טוב. אומר הרמב"ם כך: הכותב את כפולה, אם מישוהו כתב את אותה אות פעמיים, כפולה פעמיים, פירושו שהוא כותב אותה ארבע פעמים. הוא מסביר, כפולה פעמים כשם אחד, כגון הוא כותב פעמיים ר', פעמיים ת', פעמיים ג'.

למדנו שכותב צריך לכתוב שתי אותיות, נכון? עכשיו, שתי האותיות פירושו בדרך כלל שיש משמעות לשתי האותיות, לא סתם שתי אותיות שלא אומרות כלום. כך משמע. נכון, הוא אומר כאן כשם אחד. ולא, אולי יש פעם שהוא אמר קודם את הדבר הברור ששתי אותיות צריכות להיות בעלות משמעות, כמו מילה גד, אני יודע, משהו שם, המילה שם למשל היא שתי אותיות, פירושה משהו. עכשיו הוא מלמד שאפילו כותבים את אותה אות פעמיים, אבל יש לזה משמעות, אם אין לזה משמעות הוא פטור. אם מישוהו

חברותא א: הכותב אות אחת בכותל זה ואות אחת בקורה, שאינו רואה, המילה "שאינו רואה" היא מעניינת, הגמרא אומרת "שאינו רואה", פטור, שאינו רואה זה את זה. פירוש, כשאתה כותב על קיר אחד ומיד לידו על הקיר הבא, אפשר לקרוא את זה. אבל כשזה על התקרה ועל הקורה, אין קשר בין השניים.

או שכתב שתי אותיות בשני דפי פנקס שאין נהגין זה עם זה, שני דפים שונים שאינם אחד ליד השני, הוא פטור.

אבל כתב בשני כתלי זוית, שאפשר כן להסתכל על זה כהמשך, אות כאן והקיר הבא האחרת, אם חותכים על פנקס, לעין אחת רואים שאפשר לשים אחד ליד השני, או אפשר להסתכל על זה כהמשך, חייב.

חברותא ב: אה, טוב. זה הכל פרטים ודעות שהשתי אותיות צריכות להיות ביחד כך, זה צריך להיות מילה. אז, יש שונים, הרבה תמציות גבוהות של דעות.

שתי אותיות בשתי ערים

חברותא א: אומר הרמב"ם, מה שאמרת שאם שני דפים אפשר לקרוא אחד עם השני, לא רק אם שני הדפים מונחים אחד ליד השני, אלא אם הם יכולים להיות אחד ליד השני. ממילא אומר הוא תמצית גבוהה מעניינת: אדם לקח מגילה והוא כתב אות אחת במדינה זו, והוא השאיר שם, והלך בעיר אחרת, הוא הלך למקום אחר, לעיר אחרת, והוא כתב על פתק אחר, מגילה אחרת, אות אחת, חייב. אפילו הם לא אחד ליד השני, אבל הם יכולים להיות אחד ליד השני.

שמאחר שמקרבין ונהגין זה עם זה, כשלוקחים אותם ביחד הם כן יכולים להיות הוגה, אפשר כן להגיד את זה. הוגה כאן לא פירושו כמו לחשוב, כמו "הגיון לבו".

חברותא ב: פירושו לקרוא. אפשר לקרוא את זה. זה התרגום הנכון.

חברותא א: זה צריך להיות, זה צריך להיות יכול לומר. "הוגה את השם" בבית יוסף, פירושו משהו להגיד.

חברותא ב: אוקיי, כן. אני אומר לשון כך.

חברותא א: ואינם מחוסרין מעשה לקרב אותן. לא צריך, כשצריך לתלוש, הוא ישאל כך, ומה קורה אם זה כמה עמודים אחר כך כרוך? אפשר גם לקרב ולתלוש. אבל זה עדיין מחוסר מעשה, צריך לחתוך את זה. זה לא כמו מילה, אבל זה נתון, אפשר לשים אחד ליד השני.

אות אחת שקוראין בו תיבה שלימה

חברותא א: אומר הלאה הרמב"ם כך: **הכותב אות אחת,** כשמישהו כותב אות אחת, אף על פי שקוראין בו תיבה שלימה, אפילו אם אותה אות, בדרך כלל אנשים יודעים שזה סימן למילה שלמה, כן, זה התרגום. למשל, כשמישהו כותב ה', שאנשים יודעים שזה פירושו השם, כן? הוא פטור, כי למעשה הוא כתב רק אות אחת.

כיצד? כותב מ', כאן הוא אומר את הדוגמה, וכן **הכותב אות מעשר,** אדם נתן לך מעשר, הוא היה אופה, שבשבילו היה סימן מ', מעשר, הכותב אות מעשר. או מ' למנין, למספר, מ' 40. "וישאר יעקב משה כותב ארבעים", ומי שהולך לקרוא את זה יאמר 40, אבל הוא פטור.

מגיה אות אחת

חברותא א: אומר הרמב"ם כך, **"מגיה אות אחת והוא סופר סת"ם"**, אדם מגיה דברים כתובים, הוא מתקן, ו...

תיקון אותיות: ה' לשני זי"ן

כמו שלמדנו קודם, עם הח' היה, הוא התברר כך קודם. מי שעשה את שני הזי"ן, עכשיו הוא מתקן את זה. מי שעשה את הטעות הוא פטור, אבל מי שמתקן את זה הוא חייב, כי הוא כתב שני זי"ן. הוא חייב, אפילו הוא לא כתב מחדש, אבל הוא עשה שיהיו שם שני זי"ן במעשהו.

"וכן כל כיוצא בזה" - פירושו, כל אות אחרת שאפשר לתקן ולעשות איזה שתי אותיות. כן. טוב. **"חייב כל כיוצא בזה"**.

כותב בשינוי

טוב, עכשיו הוא הולך לומר אם כותבים בשינוי. בינתיים עדיין לא היה לנו סתם במלאכות אחרות שינוי, אמת? כאן הולכים לומר שינויים, דברים עם שינויים.

"הכותב בשמאלו" - מה? היו דברים שהם פטורים, שזה לא הדרך.

חברותא: כמו "לפי תומו" ו"דורסו לפי תומו".

חברותא: לא, כמו לאפות עם תולדות חמה.

חברותא: לא, זה היה שזה לא אש. לא בגלל שזה שינוי, אלא שזה לא דרך המלאכה. לא בדיוק. כאן הוא עושה את אותו דבר, רק הוא עושה את זה קצת אחרת. אבל מבשל שהתורה מדברת עליו הוא אש, ותולדות חמה זה דבר אחר.

הכותב בשמאלו, לאחר ידו, ברגלו, בפיו, במרפקו

"הכותב בשמאלו, או לאחר ידו" - מישהו כותב עם יד שמאל שלו, או עם גב היד שלו, כמו מי שעומד שם? לא אפשר לכתוב כמה אותיות בבת אחת.

תרגום לעברית

"או ברגלו, או בפיו, או במרפקו" - כלומר הוא מכופף את ידו, הוא מניח את הנוצה בין שני חלקי היד, וכך הוא כותב.

בכל הדרכים הללו - פטור.

דיון: מהו הפטור?

חברותא: מהו הפטור? הוא עשה שיהיו שתי אותיות. הרמב"ם לא אמר זאת. הרמב"ם היה צריך לחשב זאת בכללים, שכל המלאכות, רק כשעושים אותן כדרכן, ועם שינוי...

חברותא: לא, אבל הוא אומר שדין שינוי הוא דין בכל ל"ט מלאכות, וזה דין מיוחד כאן.

חברותא: דווקא אנחנו כן ראינו, למשל, בולע לפניו, שהיה הגברא נושא של... כי הוא רצה שמירה מעולה, ונעשתה שמירה פחותה.

חברותא: כן, אבל אתה רואה דווקא אופנים, שם זה היה לגבי הנושא של כוונה. אבל אנחנו ראינו דברים כאלה. בסדר.

פירוש "לאחר יד"

הלשון "לאחר יד" הוא מסוג הכותב, כן? הוא כתב עם הגב, במקום לכתוב כך, כותב כך. משהו כזה. מבין למה אני מתכוון? כך אני מתכוון הפירוש.

חברותא: הוא אומר שחסר במלאכת מחשבת.

חברותא: לא, זה לא הדרך. צריך להיות הדרך.

חברותא: מה כתוב כאן בו? זה אונס.

חברותא: כך כתוב בספרים הקדושים.

דיון: מסתכלים על המעשה או על הפעולה?

חברותא: אבל זה מעניין, כי צריך לחשוב על ה... הדבר הוא בדרך כלל שנעשו שתי אותיות. לא מסתכלים בדרך כלל כל כך חזק על המעשה.

חברותא: לא, מסתכלים תמיד על המעשה. אני יודע שאתה רק אמרת בשני דברים, אבל אני חושב שאתה לא צודק. פעולה היא דבר שעושה משהו. הוא אמר "פותח", אבל זה לא אומר שהוא לא יכול היה לעשות. הוא עשה זאת בדרך מוזרה, ונעשה פתוח. זה לא נעשה. זה שניהם. זה תמיד שניהם.

חברותא: כן, אבל למשל, מוחק שהוריד קצת מהח', ונעשו שני זי"ן. הוא לא כתב עם שינוי.

חברותא: לא, הוא לא כתב כמו שכותבים. הוא עשה שיהיו כאן שתי אותיות.

חברותא: לא, לא, לא סתם. זו דרך אחרת של כתיבה. אחת מהדרכים של כתיבה. זו דרך נורמלית של כתיבה, לתקן. מגיה להיות הוא חלק מהענין של כתיבה. זו לא דרך מוזרה חדשה של כתיבה.

בקיצור, כי צריך להיות דבר עומד על דבר עומד. אתה צריך לכתוב עם דיו שמחזיק מעמד זמן רב, על דבר שמחזיק מעמד זמן רב.

כך גם במחיקה, צריך להיות כתב עומד על דבר עומד. זה צריך להיות דבר שהוא עם דיו ראוי על נייר ראוי, ורק שם יש מחיקה.

הכותב על בשרו

נמשיך הלאה.

"הכותב על בשרו" - לכאורה יוצא שאם אחד כותב על בשרו, הרי הוא מנה את אחד הדברים שמחזיקים מעמד כן, שעור חייב משום כותב, כי על עור של אדם יכולה להתקיים הכתיבה.

אבל למעשה לא. הוא אומר כאן, למעשה אפילו **"חמימות בשרו מעבירתו לאחר זמן"**. פירוש, אפילו אדם חי שונה מעור מת, שזה כן יימחק מהחמימות של האדם, מהחום.

"הרי זה דומה לכתב שאינו מתקיים" - אין זה פשוט שזה דבר שאינו מתקיים שאי אפשר לכתוב עליו, אלא זה כמו דבר שנמחק.

חברותא: לא נאמר שאם משהו נמחק זה למפרע לא היתה כתיבה. אני לא כל כך מדויק... אנחנו יודעים במציאות שזה יימחק. מה ההבדל?

חברותא: הגורם הוא החמימות בשרו.

חברותא: אני לא מבין את ההבדל. אנחנו יכולים לדבר על זה ולומר שלוש פעמים אני לא מבין, אני לא מבין, אני לא מבין, אין לי זמן.

חברותא: בסדר, אבל...

חברותא: אין לי מהלך בינתיים. נסיים את הפרק עוד שלוש דקות.

המשרט על בשרו / הכורת על עור

"אבל המשרט על בשרו צורת כתב" - אם אחד חורט, הוא לא עושה זאת עם דיו, זה לא נקרא כתיבה. אם אחד חורט, הוא לא עושה שרטוט. נלמד על שרטוט. משרט. אבל זו לא הכתיבה הישירה. זה לא נקרא כתיבה בעור, אין זו כתיבה ישירה.

חברותא: אם יש את העוגה הכתובה, שרצו להסיר משהו?

חברותא: לא, נראה כבר איך זה שונה מזה.

"הכורת על עור כתבנית כתב" - כן חייב משום כותב. אבל אם אחד חורט בבשרו, פטור. אבל אם אחד חורט בעור מופשט, וזו דרך הכתיבה דרך חיתוך באות, והעור משייף אותיות, כן יש כעין כתב.

"ורושם על עור כדרך הכתבנים כשר" - שהוא עושה רשימה כדרך הכתבנים כשר, כדרך כתבנים כתב הוא פטור. כלומר אם זו קריעה, הוא לא יחזיק מעמד, הרשימה לא תחזיק מעמד, הוא פטור.

כך הוא אומר, כך הוא מביא מהשולחן ערוך.

דיון: למה קריעה על עור חייב?

חברותא: אבל למה, מה ההבדל בין, למה קריעה על עור חייב? כלומר כן דרך כתיבה?

חברותא: קריעה על עור פירושו לכאורה הוא חותך דרך. הוא חותך דרך, הוא עושה שהכתב יהיה מהחור, במקום מהכתיבה.

חברותא: יש לי ראייה, כלומר כתיבה, כי הלוחות היו, כך כתוב, כתיבה משני עבריהם.

אממ, טוב.

המעביר דיו על גבי סיקרא

"המעביר דיו על גבי סיקרא" - מניחים סוג דיו על סוג דיו אחר - **"חייב שתים, אחת משום כותב ואחת משום מוחק"** - כי באותו מעשה מחקת את הכתיבה הישנה.

חברותא: אבל מה אתה אומר שהוא גרד קצת? הוא אומר שהוא יצר שיהיו כאן שתי אותיות. ומה שהוא עשה עם שמאלו הוא גם יצר שתי אותיות.

חברותא: אני לא יכול לדון איתך עכשיו, כי אני צריך לסיים את הפרק. יש לי עוד שני אנשים אחרים עכשיו.

איטר - שמאלי

"איטר שכתב בימינו, שהיא לו כשמאל כל אדם" - איטר, אדם שהוא שמאלי, שלא כתב עם יד שמאלו כרגיל, אלא עם ימינו, שהיא לו כמו השמאל של כל אדם - הוא פטור, כמו כותב בשמאלו. והוא חייב דווקא בימינו. כותב בשמאלו חייב. כן.

"אבל שולט בשתי ידיו בשוה" - כלומר הוא רק כאן על כתיבה, אם הוא עושה משהו אחר עם השמאל גם כן, אני לא יודע, קשה לומר. כי שולט בשתי ידיו בשוה, מי ששולט בשתי הידיים, אז הוא חייב, אין חילוק, זה אפילו נניח בדרך כלל עושה בימין, אבל אם עושה בשמאל גם בדרך נוחה - חייב.

קטן אוהז בקולמוס / גדול אוהז בידו

"קטן אוהז בקולמוס" - קטן מחזיק את הקולמוס, הוא עדיין לא יכול לכתוב לבד, **"וגדול אוהז בידו וכותב"** - הגדול הוא זה שמוביל את ידו וכותב עם ידו - חייב. הגדול חייב, כן.

ולהיפך, **"גדול אוהז בקולמוס וקטן אוהז בידו וכותב"** - פטור.

שוב, האוהז, הוא הכותב. זו ההלכה. הנקודה של ההלכה   היא שמי שמחזיק את הקולמוס אינו הכותב, אלא מי שכותב, מי שדוחף אותו, מי שאוהז בידו.

חברותא: הוא אומר שלכאורה אותו דבר, שני גדולים, כשאחד דוחף והשני מחזיק את העט, רק הראשון חייב.

חברותא: כן, החידוש הוא רק ש...

חברותא: אבל מה ההבדל בין גדול וגדול לא?

חברותא: בסדר. כן.

דבר הרושם ועומד / דבר המתקיים

טוב, הלאה. הכותב על בשרו... אה לא, למטה למטה. זה לקחנו אתמול.

עכשיו ניקח עוד כלל. שכתובה צריכה להיות דבר העומד, צריך להיות דבר המתקיים, צריך להיות עם דיו, צריך להיות משהו דבר אמיתי.

"אין הכותב חייב עד שיכתוב בדבר הרושם ועומד" - דבר ש... הרושם ועומד, משהו שעושה רושם בנייר ונשאר. זה דבר שמחזיק מעמד.

"כגון דיו, ושחור, וסיקרא, וקומוס, וקלקנתוס" - הוא מונה סוגי דיו שהם משהו שמחזיק מעמד. דיו, ושחור, וסיקרא, וקומוס, וקלקנתוס - סוגים... כמה מהם כבר נתקלנו ב... סוגי דיו.

"ועל דבר שמתקיים כתבו עליו, כגון עור, וקלף, ונייר, ועץ, וכיוצא בהם" - וצריך גם להיות כתוב על דבר שמתקיים כתבו עליו, כגון עור, וקלף, ונייר, ועץ, וכיוצא בהם.

"אבל הכותב בדבר שאין רישומו ניכר ועומד" - משהו שלא יחזיק מעמד, **"כגון משקין ומי פירות"** - שיחזיק מעמד קצת אבל אחר כך יימחק.

"הכותב בדיו על כל דבר שאינו מתקיים, על עלה של ירקות" - כי כל דבר שאינו עומד, זה לא יחזיק את הכתב זמן רב.

הרשימה מדברת על הדיו, שאם מתכוונים גם לנייר, צריך להיות נייר כזה שמחזיק מעמד. אם הנייר לא יחזיק מעמד, טוב מאוד - פטור, כי הוא יתייבש ויעלם.

אולי שם זה כן פירושו. כאן זה בוודאי painting, כי הוא אומר **בכחל** – כוחל פירושו כחול, כן, איזה דיו, איזה סוג צבע. ששר – כבר היה לנו הששר רגיל, אני זוכר. זה סוג צבע.

כדרך שהציירין רושמיין – כמו שציירים עושים – **הרי זה חייב משום כותב**. זו תולדה של כותב.

מה פירוש ציור? אני לא יודע.

שיעור של רושם

הוא לא אומר את השיעור. באותיות זה שתי אותיות. ברשומים וצורות צריך להיות צורה שלמה, או חתיכה מצורה – הוא לא אומר מאוד ברור.

אולי להיפך – אולי רק באותיות שייך שתי אותיות, כי אות אחת אין לה משמעות בדרך כלל. הם למדו: אות אחת עם משמעות כן חייב. רושם, אפילו רושם קטן, סימן קטן, כן חייב, כי יש לזה כבר איזו משמעות.

צריך לדעת מה זה משמעות? מה פירוש משהו? משהו עם משמעות. משמע כותב הוא דבר שהוא יכול לומר שיעור. אולי זה כל שהוא? לא יודעים.

בסדר. הוא לא אומר את זה, הוא רוצה אולי לומר כל שהוא. הוא לא אומר כל שהוא גם לא.

מוחק את הרושם לתקנו – תולדה של מוחק על מנת לכתוב

ולכן: **המוחק את הרושם לתקנו** – אם אחד מוחק את מה שצבעו או את מה שצייר, והוא עושה זאת לתקנו – שיעשו את זה מחדש טוב יותר או מה – נקרא זה כמו מוחק על מנת לכתוב, **וחייב**. תולדות – זו תולדה של מוחק על מנת לכתוב.

מלאכת משרטט

טוב, האחרונה מקטגוריית הדברים היו משרטט. והם כבר היה להם גם בהלכות ספר תורה – ספר תורה צריך לשרטט, כלומר לעשות קו שעליו ייכתבו, שייכתבו בסדר.

המשרטט – מי שאחד חרט בקלף ועושה קו שעליו ייכתבו – **שתי אותות תחת אותו שרטוט, חייב**.

אגב, שיעור הוא אומר: השרטוט גדול מספיק שיוכלו לכתוב מעליו שתי אותות. שתי אותות פירושו – הוא מתכוון לאותיות, שיהיה הרבה.

אגב, אני כבר יודע – אני מתכוון, במנהג בספרי תורה כותבים חורטים, אבל יכול להיות שהוא עושה קו עם עט, וגם יש לזה את אותו איסור שרטוט. זו תולדה של מלאכה נוספת. הוא לא כותב אות, הוא עושה קו – זו הכנה לשרטוט, שהוא קו להיות. תראה, הוא יכול להיות.

תולדת משרטט – חוט של סיקרא

חרשי העצים שמעבירין חוט של סיקרא על גבי הקורה כדי שינסור בשוה – שיש עד היום את הטריקים, טריק טוב, עושים את זה ישר – **הרי זה תולדת משרטט**.

יש לאחד כזה חוט צבוע, חוט, והוא נותן לו הקשה – משחררים אותו שילך למקום ישר כשרוצים לעשות קו ישר. זו תולדת משרטט.

אף על פי שהוא לא הולך על הכתיבה, הוא הולך על החיתוך – אבל זו עדיין דרך לעשות לעצמו כמו הדרכה למה שעושים, שיהיה ישר.

גבלים – חוצב אבנים

בגדיד יש אחדות – מי שחורט, כשרטוט חריטה, כשרטוט חריטה.

אומר הוא, זה פירוש גדידה וגוזה. יודע מה זה גבל? גבל הוא משהו דבר של בצק, לא? אבל ב... כתוב **"והגבלים"** – כתוב בפסוק במלכים "והגבלים"

חברותא: שונה ממה שלמדנו קודם, אחד כותב מעל, הוא ממלא את האותיות שכבר כתובות. זה רק כשהוא עושה זאת עם אותו דיו או מה?

חברותא: אבל כשהוא מניח דיו בצבע אחר...

חברותא: אבל דווקא דיו על גבי סיקרא, נראה בשיעור הבא. כי סיקרא היא סוג דיו חלש יותר, זה אדום, זה לא... סיקרא קיימת היא אדומה.

חברותא: האם התחתון חלש, או בגלל שהוא מניח צבע חדש?

חברותא: הוא מתקן את זה עם זה.

"אבל דיו על גבי דיו, או סיקרא על גבי דיו" – יותר גרוע. אם סיקרא על גבי דיו, הוא לא עשה עכשיו יותר חזק, לא עשה יותר חלש אולי אפילו – הוא פטור. אולי הוא לא מוחק גם לא, ולא כותב, הוא לא עשה כלום, מבין?

אם אתה עושה את זה טוב יותר, היה הצבע הלא נכון, עושה את זה טוב יותר מאדום לחשור, הוא חייב שתיים – מוחק. באותה פעולה הוא עושה כותב ומוחק. הם כבר ראו שאפשר באותה פעולה לעשות שתי מלאכות.

"אבל דיו על גבי דיו, סיקרא על גבי סיקרא, סיקרא על גבי דיו" – פטור כי הוא לא עשה כלום טוב יותר. זה סתם בזבז זמן.

תולדת כותב: רושם

הלאה.

"רושם" – מה... עכשיו הוא הולך לומר את התולדות של כותב.

רושם, כשהוא רושם, הוא לא כותב עם דיו, אלא הוא חורט חזק פנימה.

חברותא: רושם פירושו coloring, painting.

חברותא: רושם פירושו painting? לא חריטה?

חברותא: לא. הגמרא אומרת, רושם על עור היה paint, לא חריטה על העור.

חברותא: אה, חשבתי שזה כתב.

רושם, כן. רושם הוא הפירוש.

מלאכת רושם – תולדה של כותב

אבל היורה לגבי הסיקרא – סיקרא, סיקרא, סיקרא – פשוט כי זה לא עושה כלום טוב יותר, זה סתם בזבז זמן.

הלאה, רושם. עכשיו הוא הולך לומר את התולדות של כותב.

רושם הוא כשהוא רושם – הוא לא כותב עם דיו, אלא הוא חורט חזק פנימה. רושם הוא הפירוש painting. רושם פירושו painting, לא חריטה. היה **"רושם על העור"** – היה צביעה, לא חריטה על העור. סתם כתב.

רושם הוא הפירוש... כי הם מסתכלים על הכותב, הם אמרים כך: רושם וכותב – ההבדל הוא שכותב פירושו לכתוב אותיות, כתיבה. רושם פירושו לעשות תמונה. יכול להיות תמונה, או... אני קורא לזה painting – אני לא מתכוון למילה painting, אני מתכוון כמו שהוא עושה קו, הוא עושה משהו אחר, משהו לא אותיות. הוא עושה משהו דבר שיש לו משמעות, אבל לא כותב.

בקיצור: **הרושם רשמים וצורות בכוחל ובששר**. תרגום עברי, אבל אני רואה שזה אומר עשה צורות.

דיון: מה פירוש "רושם"?

אצלי נראה שרושם פירושו חריטה.

לא, זה בוודאי לא פירושו חריטה. זה היה קודם – רושם היה... היה משרטט, והיה קורע. הוא אמר רושם. קריעה פירושה קריעה. רושם אמרו – למה זה לא... מה לא מתקיים? רושם... כי זה חרט לא בעומק. לא חרט, לא חתוך, לא חרט. זה כתוב עם משהו, אבל זה לא...

– וכאן הרמב"ם הבין שזה פירושו חוצב אבנים. יש שם חוצב אבנים, לא?
כן. מה זה? זה חוצב אבנים, נו? בעברית נתנו לעצמם שם "גבלי".

רק הדבר הוא שהוא עושה איזו רושם מסוים שעליו יוכלו לכתוב או לחתוך
או ללכת לפי הקו.

בצבע או בלא צבע

סיום פרק י"א

עד כאן פרק י"א.

וכן המשרטט בצבע או בלא צבע – המשרטט הוא רק שאין חילוק אם
עושים חריטה בלי צבע או עושים את זה עם צבע – **הרי זה חייב**.